

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Mirka Kovářiková

Komentovaný překlad: Patricio Rubio Romero – Perú

Annotated translation: Patricio Rubio Romero – Peru

2015

Vedoucí práce: Mgr. Vanda Obdržálková, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí práce Mgr. Vandě Obdržákové, PhD. za její vedení, čas a cenné rady a připomínky, které mi poskytla během psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 12.8. 2015

.....

Mirka Kovářiková

Abstrakt

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou částí – praktické a teoretické. Praktickou část tvoří překlad třetí kapitoly z díla španělského autora Patricia Rubia Romera *Perú*. Kniha se věnuje historické, geografické, ekonomické, politické a demografické problematice. Překlad probíhal ze španělštiny do češtiny. Teoretická část obsahuje komentář k překladu, konkrétně překladatelskou analýzu originálu, popis metody překladu; rozbor problémů, které se při překládání vyskytly, a jejich řešení a typologii překladatelských posunů.

Klíčová slova: překlad, překladatelská analýza, překladatelské problémy, typologie překladatelských posunů, Peru, zemědělství, ekonomika, obyvatelé Peru.

Abstract

The thesis consists of two parts: practical and theoretical. The practical part contains the translation from Spanish to Czech of the third chapter from the book named *Peru* written by Patricio Rubio Romero. The book is about historical, geographical, economic, political and demographic issues. The theoretical part includes the translation commentary, namely the analysis of the original text, the description of the method of translation, translation problems, that occurred during the process of translation, and their solutions and the typology of translation shifts.

Key words: translation, translation analysis, translation problems, typology of translation shifts, Peru, agriculture, economy, inhabitants of Peru.

Obsah

Úvod.....	6
I. Text překladu.....	7
II. Komentář.....	31
1. Překladatelská analýza výchozího textu	31
1.1 Obecné informace o výchozím textu	31
1.2. Stylistická charakteristika textu	32
1.3. Rozbor výchozího textu	34
2. Metoda překladu	50
3. Překladatelské problémy a posuny	52
3.1 Překladatelské problémy a jejich řešení.....	52
3.2 Typologie překladatelských posunů	78
Závěr	84
Bibliografie	85
Internetové zdroje	86
Příloha (výchozí text).....	91

Úvod

Tuto bakalářskou práci tvoří dvě části – překlad jedné kapitoly z knihy *Perú* od španělského autora Patricia Rubia Romera ze španělštiny do češtiny a překladatelský komentář, který obsahuje analýzu výchozího textu, popis metody překladu, rozbor problematických míst a typologii překladatelských posunů. Cílem překladu bylo zachování smyslu, funkce a stylistického zařazení textu. S ohledem na odlišnosti mezi španělskou a českou kulturou bylo nutné provést v překladu několik úprav. Ty jsou podrobně rozebrány v teoretické části.

Text o Peru jsem si pro překlad vybrala z několika důvodů. Za prvé jsem během studia na Ústavu translatologie v rámci předmětu *Dějiny a kultura* napsala dvě seminární práce týkající se Peru – první pojednávala o říši Inků a druhá o současném životě v Peru, obzvláště v horských vesničkách. Problematika Peru mě velmi zaujala a chtěla jsem se o této zemi dozvědět další informace. Velice podnětné byly i přednášky pana profesora Josefa Opatrného a posezení pořádaná paní Olgou Vilímkovou, na která byli pozváni i zajímaví hosté přímo z Peru. Za druhé je mým snem jednou Peru navštívit, a proto prozatím alespoň zjišťuji co nejvíce informací o tomto latinskoamerickém státě.

I. Text překladu

III Obyvatelstvo a ekonomické aktivity

1. Mladí obyvatelé na pobřeží a staří obyvatelé hor

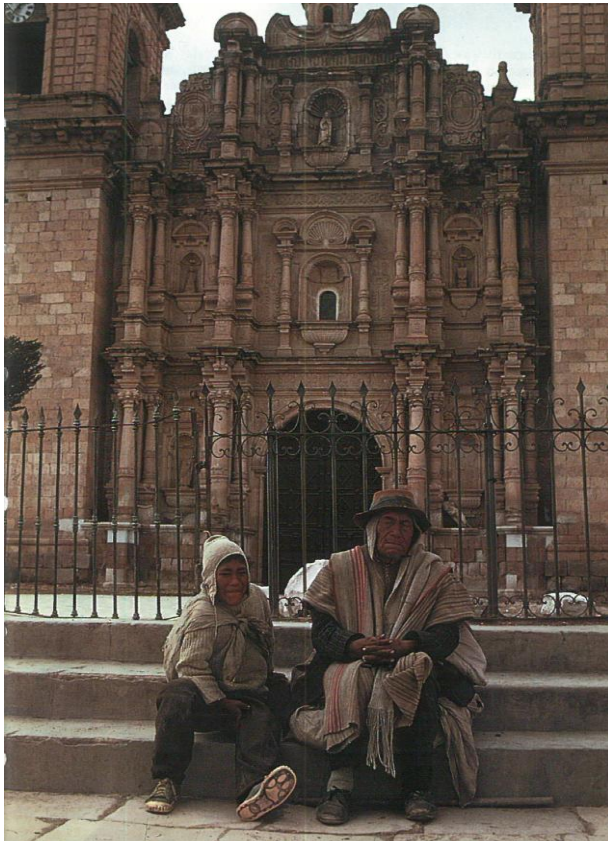
V roce 1876 mělo Peru něco málo přes 2,6 miliónů obyvatel a v roce 1900 přibližně 6 miliónů obyvatel. Pomalý nárůst počtu obyvatel (1,2 %) byl dán vysokou dětskou úmrtností, špatnými společensko-ekonomickými podmínkami a těžkým životem na venkově. Mezi léty 1950 a 1960 začíná počet obyvatel díky lepším ekonomickým vyhlídkám, především ve městech, rychle narůstat a míra růstu dosahuje 2,2 % ročně. Při sčítání obyvatel v roce 1961 žilo v Peru již téměř 10 miliónů obyvatel.

Růst počtu obyvatel se zrychlil především v městských oblastech od šedesátých let, kdy průměrný roční přírůstek činil 2,9 %, a počet obyvatel se tak v roce 1972 zvýšil na 13,5 miliónů. Později, podle údajů z oficiálního sčítání obyvatel z července 1971, kdy v zemi žilo něco málo přes 17 miliónů Peruánců, průměrný roční přírůstek obyvatel klesl na 2,6 %. Ačkoli průměrný roční přírůstek obyvatel klesá (2,3 % v roce 1985, kdy mělo Peru 19,7 miliónů obyvatel), zůstává i přesto vysoký, jelikož se společně s nárůstem hrubého domácího zvýšila očekávaná délka života (58,6 let v roce 1985 oproti 47 letům v roce 1965) a snížila dětská úmrtnost (163 ‰ v roce 1965 a 80 ‰ v roce 1985).

Obecně je peruánská populace velmi mladá – 49 % obyvatel je mladších 19 let a pouze přibližně 5,4 % překročilo hranici 60 let. Andská populace rychle stárne, jelikož se odtud mladí lidé stěhují za prací do přímořských oblastí, a o více než třetinu z původního počtu obyvatel tak navyšují mladou a rychle rostoucí městskou populaci.

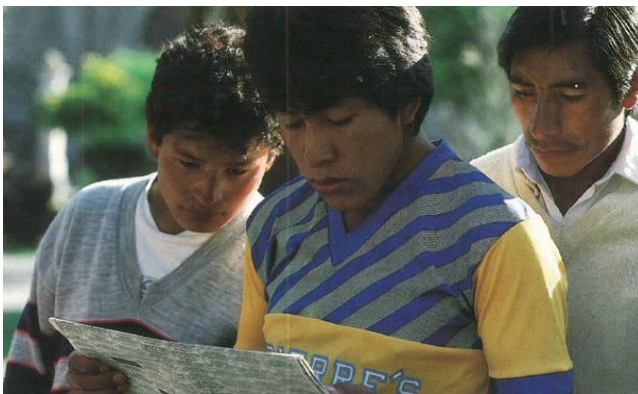
Etnické složení peruánského národa je velmi rozmanité. Odhaduje se, že téměř polovina obyvatel je jihoamerického předkoloniálního původu, 36 % jsou míšenci Evropanů a indiánů (quechuas, aymaras a dalších indiánských kmenů) a přibližně 10 % obyvatel má africké předky z koloniální doby, anebo asijské předky z dob počátků peruánské republiky.

Průměrná hustota obyvatel je vzhledem k nerovnoměrnému rozmístění populace velmi nízká (13,3 obyvatel/km²; naproti tomu ve Španělsku 75 obyvatel/km²). V oblasti Amazonského pralesa klesá hustota obyvatel na méně než 2 obyvatel/km². Naproti tomu v městské aglomeraci Lima-Callao dosahuje více než 1 200 obyvatel/km². Nejvíce lidí žije v okolí pobřežních měst a následně v některých údolích situovaných mezi horskými hřebeny And v jižní a střední části Peru.

Mladí lidé z hor hledají práci v průmyslových oblastech na pobřeží. V horách zůstávají staří lidé a děti.

Důležitou roli hraje migrace obyvatel z And do pobřežní (tzv. Costa) a pralesní oblasti (tzv. Selva). V roce 1940 žilo v Andách 65 % Peruánců, na konci 80. let jich zde žilo pouze něco málo přes 32 %. V roce 1972 byla pozitivní čistá míra migrace mezi jednotlivými departamenty zaznamenána pouze v regionech Lima, Tacna, Moquegua, Lambayeque, Amazonas a Madre de Dios. V mnoha dalších departamentech (Piura, Tumbes, Ica atd.), i navzdory rostoucímu přílivu obyvatel do jejich městských center, celkový počet obyvatel klesá. Důležité, ale těžko spočitatelné, je rovněž dočasné sezónní stěhování tzv. vlaštovek z And do pobřežních oblastí se zemědělskou půdou nebo na amazonské plantáže v období sklizně.

Důsledkem stěhování mladých lidí andského původu za práci na pobřeží je stárnutí populace žijící v horách.

Nejvíce obyvatel And žije v okolí pěti velkých vodních zdrojů: poblíž povodí řek Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota a u jezera Titicaca. V Amazonii žije nejvíce obyvatel v úzkém pásmu hlubokého deštného pralesa na východě And (tzv. Ceja de Selva), kde průměrná hustota obyvatel dosahuje 19 osob/km². Tuto koncentraci obyvatel lze vysvětlit tím, že se ve zmiňovaném pásmu pěstují trvalé a nejvíce výnosné plodiny. Naproti tomu v departamentu Madre de Dios připadá na každé 2 km² jeden obyvatel. Z důvodu zvyšujícího se počtu nalezených ropných ložisek také v této pralesní oblasti rychle narůstá počet lidí žijících ve městech. Nicméně více než 60 % obyvatel žije stále na venkově.

Málo prozkoumaní obyvatelé amazonského pralesa se nazývají „chunchos“, je jich 120–220 000 a dělí se na následující kmeny: jíbaros, huitomas, ticunas, cocames, yaguas, panos, campas, machiguenchas a amahuacos. Tito obyvatelé, jejichž kultura je méně rozvinutá než u obyvatel horských oblastí (tzv. Sierra), hovoří přibližně třiceti různými jazyky. Některé z jejich dialektů, například jívaro, panoa nebo pebo, se používají již jen ojediněle, zatímco různé varianty jazyků arawak a tupí jsou používány na rozlehlém území například kmeny campas, piros nebo cochamas. I přes neustálé snahy o zkulturnění, vyvíjené misionáři a některými státními institucemi, tito obyvatelé nadále dodržují své náboženské zvyky a žijí stejným způsobem jako jejich pradávni předci. Pravdou však je, že v posledních desetiletích, zejména díky ekonomickým vztahům s nově příchozími španělskými osadníky, začali měnit své zvyklosti v zemědělství, lovu a rybolovu.

Porodnost v Peru (33 % v roce 1985) značně převyšuje úmrtnost (10 % v roce 1985), díky čemuž je průměrný roční přírůstek obyvatel vysoký, dosahuje 2,3 % (ve Španělsku je to 0,6 %). Přírůstek obyvatel tak výrazně převyšuje míru růstu ostatních ukazatelů ekonomického a společenského rozvoje, které ne nutně odrážejí skutečný produktivní potenciál.

V roce 1961 polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) pracovala v zemědělství, zatímco na konci 80. let tento sektor zaměstnával pouze 37 % EAO, jelikož se během tohoto období počet pracujících zdvojnásobil (6,6 miliónů pracujících v roce 1985), ale zemědělská produkce se nezvýšila. Zemědělci a chovatelé dobytka jsou po území rozmístěni nerovnoměrně – některé departamenty zaměstnávají v tomto sektoru více než 70 % svého ekonomicky aktivního obyvatelstva (Apurimac, Cajamarca, Ayacucho), zatímco v Limě dosahuje tento podíl pouze 8 %.

Ačkoli se Peru nachází ve vrcholné etapě industrializace, počet zaměstnanců v průmyslovém sektoru neroste. V roce 1961 pracovalo v továrnách přibližně 19 % EAO a v roce 1985 se tento podíl snížil na 11 %. Nejdůležitějším odvětvím je zpracovatelský

sektor, který zaměstnává 75 % pracovníků průmyslového sektoru. Jelikož pouze čtyři departamenty (Lima, La Libertad, Ancash a Lambayeque) zaměstnávají polovinu svého aktivního obyvatelstva ve výrobním sektoru a dalších pět (Arequipa, Moquegua, Junín, Piura a Ica) jich v tomto odvětví zaměstnává přibližně třetinu, nelze žádné peruánské město či region označit za čistě průmyslový.

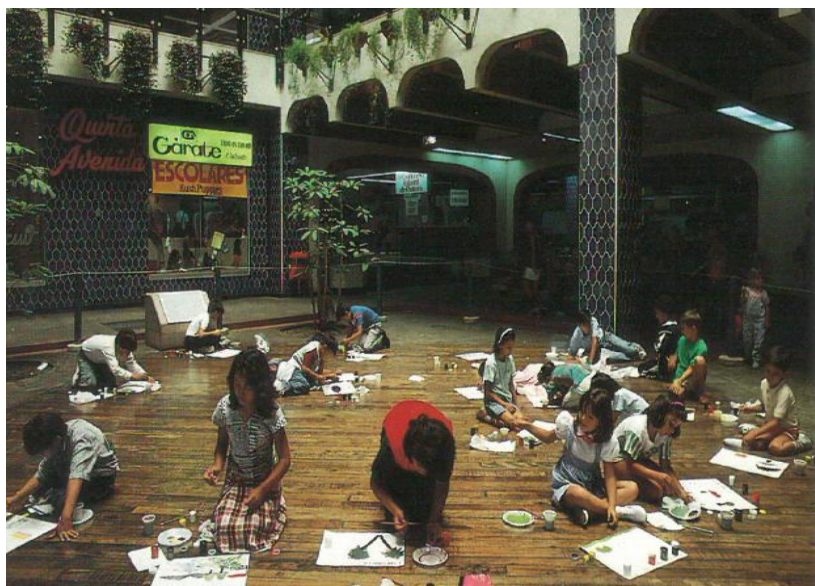
Nejvíce obyvatel pracuje v sektoru služeb (21 %) a obchodu (13 %), které v šedesátých letech zaměstnávaly přibližně 27 % EAO a v současnosti zaměstnávají více než 2 miliony Peruánců (34 %), což je dáno i neustálým nárůstem počtu zaměstnanců ve veřejných službách. Tato důležitá skupina pracujících má větší zastoupení ve všech departamentech s vysokou mírou urbanizace.

V důležitém sektoru hornictví jsou zaměstnána 2 % obyvatel. V tomto odvětví vyniká především region Pasco, ve kterém 16 % pracujících tvoří horníci. Následuje departament Madre de Dios se 6,5 %, Huancavelica a Tacna s 5 % a Ica se 4,6 %. Rybářský sektor, důležitý v rámci exportu, zaměstnává pouze 1 % pracovní síly a v energetickém sektoru pracuje dokonce jen 0,2 % obyvatel. Dále hrají významnou roli dopravní a stavební sektor, které zaměstnávají 4 % a 5 % EAO. Nejvážnějším problémem pracujících je, že pouze 35 % z nich má finančně dobře ohodnocené zaměstnání, zatímco kolem 54 % pobírá nedostačující odměnu a 11 % EAO je bez práce. Kvůli průběžně se zvyšující inflaci a neustálému začleňování mladých lidí na trh práce zůstávají platy velmi nízké a nabídka pracovní síly značně převyšuje poptávku.

Od roku 1960, kdy bylo více než 30 % obyvatel negramotných, proběhlo několik kampaní na podporu alfabetizace a dalšího vzdělávání. Největším impulzem pro vzdělání v posledních letech byl zákon o vzdělávací reformě z roku 1972, na základě kterého došlo za vlády generála Velasca k rozdělení školního systému na různé úrovně (předškolní, základní, střední a vysokoškolské vzdělání) a byly uspořádány i různé kampaně zaměřené na vzdělávání dospělých. Díky těmto krokům bylo v roce 1985 negramotných pouze 10,3 % obyvatel, přičemž téměř dvě třetiny tvořily ženy.

I přes bezplatné vzdělávání na státních školách a neustálé a zároveň nákladné úsilí o změnu ve vzdělávací politice je úroveň vzdělanosti stále nízká, zejména v horských oblastech. Důležitou roli na téměř 22 000 základních škol hraje způsob vzdělávání nazvaný „pracovní“, který usiluje o vyškolení kvalifikovaných dělníků, jejichž úroveň vzdělání je spíše nižší. Z 90 % žáků, kteří vystudují základní školu, pokračuje ve studiu na středních školách méně než polovina a pouze přibližně 21 % dokončí vzdělání vyšší nebo univerzitní. V Peru existuje více než třicet pět center vysokoškolského vzdělávání. Většinou se jedná

o státní školy a mezi nejproslulejší patří univerzity v San Marcos, Cuzcu a Zemědělská a Katolická univerzita v Limě.

Důsledkem nerovnoměrné hustoty obyvatel je rozdíl v možnostech vzdělávání. Podmínky ve městech se velmi liší od možností na venkově.

Vzdělávací plány se rovněž snaží umožnit vzdělávání ve dvou převládajících jazycích – španělštině (kastilštině) a v jazyce kečua. Quechua neboli runasimi (runa znamená ve španělštině člověk; simi znamená ústa; runasimi se volně překládá jako lidská řeč) je nejrozšířenějším domorodým jazykem v Peru, který byl schválen jako úřední jazyk v roce 1974, a odhaduje se, že pouze v tomto státě jím mluví více než 3 miliony lidí. Španělé ho pojmenovali kečua (quechua) podle inckého výrazu „qeshua“ (název vysokohorských andských údolí). Další místní jazyky, například mochica, se užívaly pouze do konce 19. století, ačkoli v oblastech náhorních plošin (tzv. altiplano) se dodnes mluví jazykem colla nebo aymara a byly objeveny i některé amazonské dialekty. Kečuánština patří

mezi aglutinační jazyky. Ve skutečnosti jde o celou jednu jazykovou rodinu (jejíž prajazyk vznikl přibližně před jedenácti staletími) s několika regionálními variantami, která v rozlehlé oblasti Jižní Ameriky vytlačila a eliminovala ostatní domorodé jazyky. Teprve od konce 40. let 20. století začal proces nahrazování kečuánštiny španělštinou. Zejména v posledních několika desetiletích se imigranti z velkých měst snaží o utajení svého andského původu kvůli lepším sociálně-ekonomickým podmínkám, které od městského prostředí očekávají.

2. Přírodní zdroje jako základ ekonomiky

Hospodářské sektory, které v dnešní době vytvářejí hrubý domácí produkt (HDP) Peru, stojí na hojných přírodních zdrojích (hornictví a těžba ropy 9,7 %, zemědělství 13,4 % a rybolov 0,7 %) a velké nabídce pracovní síly v důsledku vysokého počtu mladých obyvatel (výrobní průmysl 21,9 %). Tato odvětví doplňuje sektor obchodu a služeb (40,7 %), aktivní sektor stavebnictví (4,9 %, jelikož se jedná o stát, ve kterém probíhá intenzivní urbanizace a výstavba komunikací) a zisky státních podniků (8,7 % HDP).

V průběhu 70. a 80. let se celkový podíl některých těchto sektorů na HDP snížil – dobrým příkladem je zemědělství (39,9 % v roce 1965 a pouze necelých 11,7 % v roce 1985). Po zahájení agrární reformy a z ní vyplývající restrukturalizace zemědělského sektoru a kvůli výrazné socioekonomické nestabilitě došlo ke snížení kvality a kvantity pěstování plodin a chovu dobytka. Kvůli nadměrnému lovu a křehkému pobřežnímu ekosystému došlo k velkým změnám i v oblasti rybolovu, konkrétně v objemu výlovu. Naproti tomu těžební průmysl zaznamenává trvalý růst, a to především v těžbě ropy (22,1 % exportu v roce 1985 a 1,8 % v roce 1965), olova, zinku a také stříbra.

I přes neustálé problémy v rozvoji ekonomiky se HDP od roku 1965 (4 280 milionů dolarů) do roku 1985 (19 102 milionů dolarů) zvýšil více než trojnásobně. Tato cifra se přibližuje HDP v Irsku a Sýrii, ale s tím rozdílem, že v Irsku se HDP rozděluje mezi 3 533 000 obyvatel a v Sýrii mezi 9 927 000 obyvatel, zatímco v Peru se o něj musí podělit 19,7 milionů obyvatel. Příjem na jednoho obyvatele, který z 366 dolarů v roce 1965 vzrostl na 946 dolarů v roce 1985, je z části důsledkem intenzivního procesu vnitřní industrializace (jehož cílem je výroba většího množství spotřebního zboží) a nárůstu sektoru služeb, jelikož podíl exportu na HDP byl téměř neměnný (v roce 1965 16,3 % a v roce 1985 15,2 %).

Ačkoli se celkové množství importovaného zboží zdvojnásobilo (729 miliónů dolarů v roce 1965 a 1 835 miliónů dolarů v roce 1985) a množství exportovaného zboží zpětínásobilo (685 miliónů dolarů v roce 1966 a 2 966 miliónů dolarů v roce 1985), za zmínku stojí procentuální změna v poměru importu a exportu v rámci obchodování Peru s různými státy světa, ke které došlo v letech 1965–1985. V tomto období se například téměř neliší množství zboží importovaného z Peru do zbytku Latinské Ameriky (9,4 % v roce 1965 a 10,6 % v roce 1985), ale export z Latinské Ameriky do Peru se navyšuje z necelých 12,3 % na necelých 20,4 %. To zčásti dokazuje snahu o rozvoj a regionální integraci států Jižní Ameriky. Množství dovezeného zboží z USA se snížilo (39,8 % v roce 1965 a 20,6 % v roce 1985) a naproti tomu množství exportovaného zboží se stále pohybuje kolem 35 %. Pouze Japonsko si v daném období udrželo stejnou výši dovozu i vývozu, přičemž export z Peru převyšuje o 3 % import z Japonska.

Nejvýznamnějším problémem peruánské ekonomiky je bezpochyby velký zahraniční dluh, který se z 9 324 miliónů dolarů v roce 1978 zvýšil na více než 14 000 miliónů dolarů v roce 1985, kdy čistý příjem z deviz činil pouhých 1 100 miliónů dolarů. Dluh byl v roce 1984 rozdělen následovně (v miliónech dolarů): veřejný sektor 9 716, soukromý sektor 1 559 a krátkodobé obchodní půjčky 1 312. Celkový dluh činil 12 587 miliónů dolarů. Rozdělení dluhu mezi jednotlivé sektory je stále stejné a dluh dále narůstá kvůli vysokým úrokům a novým půjčkám, které peruánská vláda čerpá proto, aby částečně pokryla vysoké sociální výdaje.

Dále je po provedení celkové analýzy bohužel zřejmé, že produkci určenou pro vývoz tvoří nezpracované suroviny, kvůli čemuž je návratnost investic velmi nízká. Naproti tomu se platí přehnaně vysoké částky za dovoz spotřebního zboží a technologií. Populace navíc stále roste, i když menší rychlostí (2,3 % v roce 1985), a její stěhování do velkých měst přispívá k růstu nezaměstnanosti a nízké úrovni života ve městech. Zahraničních investic je málo a export prakticky nedovoluje hromadění kapitálu potřebného pro vznik nových podniků, jelikož fiskální deficit je velmi vysoký. A konečně zemědělský sektor se ještě úplně nezotavil z reformy, a proto se část z nepatrného objemu deviz investuje do nákupu potravinářských produktů, které by jinak mohl stát produkovat sám.

Tradičně zemědělský stát, ve kterém se zemědělstvím živí přibližně 36,6 % obyvatel, prochází jednou z největších strukturálních krizí své tisícileté zemědělské historie. Zásadní dopad měla reforma započatá v roce 1964, která podpořila znárodňování soukromého majetku a podnikání. Dříve velmi prosperující zemědělská produkce dnes nedokáže pokrýt ani spotřebu tradičně konzumovaných potravin.

Nejvýnosnější obdělávatelnou půdou je 8 miliónů hektarů na pobřeží. Díky vysoké technologické úrovni a obchodní a silniční infrastruktuře odtud státu proudí největší zisky. Obdělávanou půdu, rozprostírající se v 52 přímořských údolích a v zúrodněných oblastech pouště, postihuje řada vážných problémů – období sucha, salinizace půdy a špatné vodní zásobování. V závislosti na produkci lze rozlišit tři zemědělské oblasti: jižní, neboli polopouštní, střední a tropickou. Pěstuje se zde vojtěška, rýže, kukuřice, cukrová třtina, papriky, brambory, bavlna, olivovníky, vinná réva, batáty, pomeranče, citróny, banány a mango. Většina plodin se pěstuje na nezavlažované půdě a pouze ty s větší tržní hodnotou se zavlažují. Díky gravitaci přiteče voda kanály či podzemním potrubím až na obdělávané pole a půda vodu postupně vsakuje. Pokud je voda přiváděna pouze na některé části pole, jde o zavlažování podmokem. Stojí-li voda na celém pozemku delší dobu, jedná se o zavlažování výtopou.

Mnoho obrazů předkoloniálního období bylo zachyceno prostřednictvím tkalcovských stavů, na nichž ženy tkaly nádherné gobelíny, které sloužily jako ozdoba a využívaly se i při obřadech. Pěstování bavlny dnes neznámá pouze uchování tradice textilní výroby, ale rovněž určitého způsobu života.

Na více než 430 000 hektarech (53,8 % rozlohy) se pěstuje výhradně bavlna, kukuřice, rýže, cukrová třtina a vojtěška. Bavlna, pěstovaná již v předkolumbovském období, zabírá více než 17 % obdělávané půdy a v zemědělsko-dobytkářském sektoru je po kávě druhým největším zdrojem deviz (40 miliónů dolarů v roce 1983). Nicméně v závislosti na počasí v období květu a na situaci na mezinárodním trhu vykazuje její produkce a výnos podstatné výkyvy (85 miliónů dolarů v roce 1982).

Departamenty Lima, Ica a Piura patří mezi největší producenty bavlny. V departamentu Ica vypěstovali vylepšenou odrůdu bavlny, velmi výnosnou a odolnou vůči chorobám. Společně s kávou je bavlna zemědělskou plodinou, která přináší nejvíce deviz.

Zemědělským produktem, který měl v minulosti největší vliv na obchod a ekonomiku v Peru, byl nepochybně cukr. Cukrová třtina se začala pěstovat nedlouho po dobytí pobřežní oblasti Španěly a společně s ní se v Peru objevuje první zemědělská výroba (podle španělského kněze, politika, diplomata a vojáka Pedra de la Gascy existovaly v roce 1549 čtyři lisy na mletí a zpracovávání cukrové třtiny). Kvůli klesajícímu počtu místních otroků pocházejících z hor, jejich neustálým vzpourám a útěkům se současně s rozšiřováním plantáží a za účelem zvýšení produkce začali dovážet první otroci z Afriky. Kolem roku 1800 se více než třetina produktů vyvážela do Chile, Guayaquilu (Ekvádor) a do místokrálovství Buenos Aires. Produkce klesla během prvních období nezávislosti Peruánské republiky, kdy bylo zrušeno otroctví a počet pracovních sil byl nedostačující. Proto bylo mezi léty 1849 a 1874 přivezeno z Asie více než 87 000 Číňanů (tzv. *coolies*), jejichž práce vydělala v roce 1875 více než dva miliony liber šterlinků, kterými se v té době platilo.

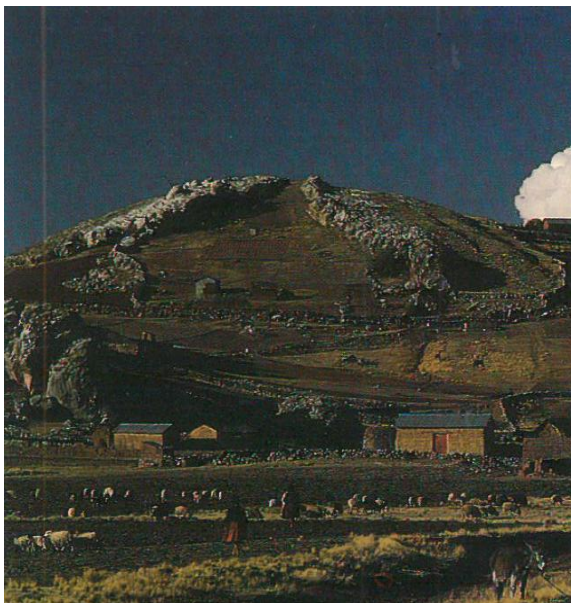
Po zrušení otroctví v době nezávislosti opustili černošští otroci dovezení z Afriky pole s cukrovou třtinou. Místo nich bylo dovezeno přibližně 90 000 Číňanů, kteří měli obnovit tuto první zemědělskou výrobu založenou nově příchozími španělskými osadníky. Také v současnosti vykazuje cukrovarnický průmysl nestabilitu, kterou bude muset překonat, aby se mohl v rámci amerického kontinentu vrátit na přední místa v produkci této komodity.

Počátkem 20. století se v Peru pěstovala cukrová třtina na 36 000 hektarech půdy a vyprodukovalo se kolem 110 000 tun cukru. Produkce se navyšovala a modernizovala především v údolích a oázách na pobřeží. V roce 1941 se cukrová třtina pěstovala už na 51 000 hektarech a z 30 000 sklizených hektarů bylo vyprodukováno přibližně 462 000 tun cukru. Po dosažení nejvyšší produkce v roce 1975 (964 000 tun z 52 000 hektarů půdy) výnosy pravidelně klesaly a od roku 1981 se cukr pro vlastní spotřebu dokonce musel začít dovážet. Od roku 1982 není produktivita tohoto sektoru stabilní (v roce 1983 sektor exportem vydělal 22 milionů dolarů) a na konci 80. let zabíral 6,2 % zemědělské plochy.

Ačkoliv chov dobytka v pobřežní oblasti dosáhl poměrně dobré technologické úrovně, je velmi omezený kvůli nedostatku vody na zalévání píce (vojtěška zabírá pouze 5,1 % půdy). V této oblasti se chová přibližně 12 % hovězího dobytka, především dojníc (550 000 kusů), 23 % vepřového dobytka chovaného na maso (529 000 kusů) a 40 % kozího dobytka (787 000 kusů), který je nejvýdělečnější díky své schopnosti přizpůsobit se místním polopouštním podmínkám. Více než 70 % ptáků žijících v Peru (28 milionů) se chová na drůbežích farmách, které se nacházejí v blízkosti velkých měst (Lima, Arequipa, Chiclayo, Trujillo, Chimbote, Ica). Poblíž velkých měst se chová i 1,5 miliónu morčat. Tito hlodavci

pocházející z And jsou důležitým zdrojem masa – na úrovni národní produkce obsazují pátou příčku.

Tisíciletou peruánskou zemědělskou tradici negativně ovlivnila zemědělská reforma, která prosazovala znárodňování majetku a podnikání.

Dobytěk z čeledi velbloudovitých (lamy, lamy guanako, vikuně a alpaky) žije především na nejvýše položených a nejchladnějších místech Peru. Místním obyvatelům vydělává peníze, jelikož se umí přizpůsobit zdejšímu klimatu a pastvinám s vysokým obsahem celulózy, která je špatně stravitelná. V současnosti jsou početná pouze stáda alpak, ostatní druhy ubývají, protože nemají žádné komerční využití.

3. Terasový způsob pěstování plodin v horách a úhorové pěstování plodin v pralese

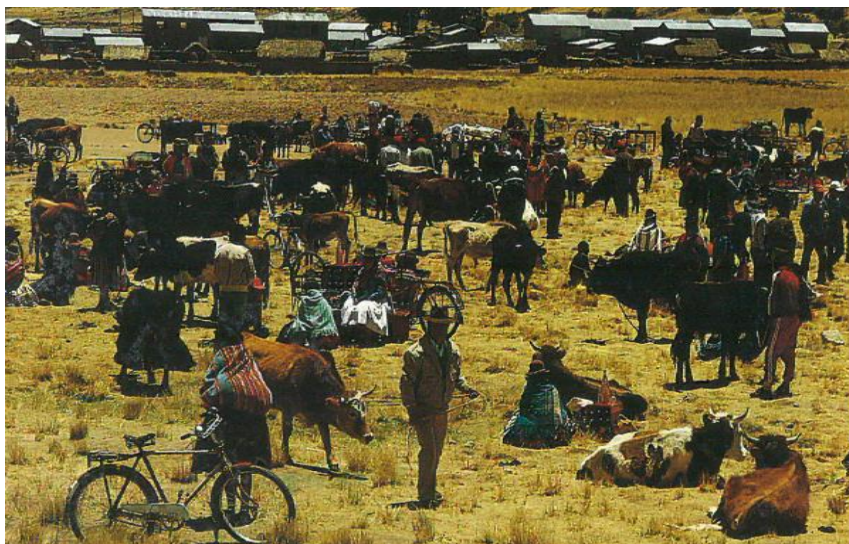
V oblasti hor se většina obyvatel věnuje zemědělství v rámci systému společenství nebo malých hospodářství. Více než 75 % plodin se pěstuje na nezavlažované půdě a produktivita je velmi nízká. Z 1,75 miliónů hektarů obdělávané půdy (53 % celkové obdělávané půdy v Peru) zůstává více než 30 % každý rok ležet ladem. V horách se pěstuje více než 90 % brambor, 60 % kukuřice, mrkve a cibule a 50 % fazolí z celonárodní produkce a téměř všechna pšenice, ječmen, boby, hrách a čočka. Pouze zde se na přibližně 40 000 hektarech rovněž pěstují tradiční hlízy (melok hlíznatý, šťavel hlíznatý a lichořeřišnice hlíznatá) a andské obilniny (merlík chilský a canihua). Nacházejí se zde také plantáže eukalyptu, na nichž se těží asi 100 000 m³ dřeva (šestina z celonárodní těžby dřeva).

Zisky z jednoho hektaru stouply mezi léty 1970 a 1980 přibližně o 2 %, ale k navýšení produkce nedošlo, protože se každým dnem zmenšuje plocha obdělávané půdy. Po zavedení zemědělské reformy spadá 846 000 hektarů půdy pod zemědělsko-dobytkářské jednotky (družstva nebo společnosti). Produkce výrazně klesá i kvůli nadměrné roztržitosti zmiňovaných hospodářských jednotek (76 % z nich vlastní méně než 5 hektarů půdy), nedostačujícím půjčkám a výrobním prostředkům a nízké technologické úrovni.

Prvním ze třech velkých agroekologických regionů v oblasti hor je Puna, rozprostírající se ve výšce 3 900 metrů nad mořem. Pro Punu je charakteristická otevřená zemědělská krajina, kde je díky travinám z čeledi lipnicovitých možné chovat ve velkém lamy, ovce a skot. V oblastech chráněných před větrem a vystavených slunečnímu záření se nacházejí pole s hlízami (melok hlíznatý, šťavel hlíznatý, brambory a lichořeřišnice hlíznatá) a obilninami (především oves). Další bioregion se nazývá Suni a leží ve výšce mezi 3 500 a 3 900 metry nad mořem. Na polích, která se nechávají každé 2 nebo 3 roky ležet ladem, se zde pěstují brambory, ječmen, merlík chilský, oves a zelenina a na loukách se také chová dobytek. Ve třetí agroekologické zóně Queshua, nacházející se mezi 2 000 a 3 500 metry, je zemědělská krajina do velké míry přetvořená rukou člověka. Zde se jak v údolích, tak na svazích pěstují ve velkém plodině jako je kukuřice, boby, hrách, fazole, čočka, mrkev, cibule, brambory a ječmen.

Dobytěk se v horách choval již v dobách před více než 8 500 lety a v době příchodu Španělů čítala stáda lam, alpák a vikuní více než 10 miliónů kusů (v roce 1533 obdržel dobyvatel Francisco Pizarro od Saya Urínhuacy 514 656 kusů tohoto místního dobytka). Během koloniálního období se začalo s chovem ovcí a od té doby počet velbloudovitých neustále klesal a dnes se ve výraznějším množství chovají pouze alpaky (2,4 miliony kusů). Alpaky, chované z více než 84 % vesnickými společenstvími, mají velmi jemnou a drahou vlnu a chovají se i pro maso a kůži. Oproti tomu 650 000 lam je ohroženo vyhynutím, jelikož výtěžné je pouze jejich maso a nepoužívají se už ani jako nosiči (unesou 50–80 kilogramů). Dále zde žije ještě přibližně 90 000 vikuní, 2 000 lam guanako a více než 4 milióny morčat.

V Andách žije více než 85 % koní (934 000 kusů) a chovají se, stejně jako hovězí dobytek, ovce a prasata, extenzivním způsobem. Z 3,9 miliónů kusů hovězího dobytka se pouze malá část chová pro maso i mléko, a to i přes velký nedostatek mléčných výrobků v této oblasti. Od poloviny 16. století hraje důležitou roli chov ovcí, využívaných k produkci vlny. V současnosti zde žije více než 16 miliónů ovcí různé rasy. Dále se zde chová 1,5 miliónu prasat pro maso a tuk, který tvoří důležitou součást andské stravy, jež obsahuje málo jiných rostlinných a živočišných tuků.

Nedostatek vody na zalévání píce (například vojtešky, která se z toho důvodu pěstuje pouze na přibližně 5 % půdy) brzdí rozvoj dobytkařského průmyslu, ve kterém první místo co do počtu zaujímá ovčí dobytek a poté hovězí dobytek.

Ačkoli nedávno kolonizovaná oblast pralesa zabírá 60 % povrchu celého státu, její zemědělská půda odpovídá pouze třem čtvrtinám rozlohy pobřeží, jelikož většina půdy je pokryta hustými lesy. V pralesní oblasti se střídá úrodná půda naplaveninového původu s oblastmi pokrytými tenkou vrstvou lesní zeminy, která díky intenzivní recyklaci vyživuje hustý lesní porost.

V Amazonii se vypěstuje více než 50 % celostátní produkce rýže a avokáda, 70 % žluté kukuřice a pomerančů a téměř veškerá káva, arašídů, banány, papája, juka, sója, juta a kakao. Kávovníkové plantáže zabírají největší plochu zemědělské půdy (160 000 hektarů). V roce 1985 se na nich vyprodukovalo více než 88 000 tun kávy, které přinesly více než třetinu deviz z exportu Peru. Nicméně produkce a výnosy z prodeje kávy nejsou příliš stabilní kvůli plísni napadající listy kávovníku (tzv. kávová rez), kvůli škůdcům (*Hypothenemus hampei*) a vlivem kolísání cen na mezinárodním trhu.

V pralesní oblasti se využívají nejrůznější typy zemědělství. Velký ekologický dopad má tzv. stěhovavé zemědělství, při kterém se vykácí a vypálí část pralesa, která tak uvolní místo polím se smíšenými plodinami (papája nebo banány společně s kukuřicí) nebo monokulturám (rýžová pole, pole s jukou). Tato pole se po uplynutí 2 nebo 3 let nechávají ležet ladem a půda se na nich znovu obdělává až po 10 nebo 15 letech, v momentě, kdy se částečně obnoví její počáteční úrodnost. Naproti tomu v úrodných údolích s naplaveninovou půdou se za rok sklízí až dvě různé sezónní plodiny, například rýže, kukuřice, sója, arašídů nebo fazole. Rýže se pěstuje také na březích řek, na kterých se budují hráze, a rýže se pěstuje jak dále od řeky v písčině, tak blíž k řece v bahništích. Konečně na východě And se v údolích mezi hlubokými deštnými lesy (tzv. Selva Alta nebo Ceja de Selva) nacházejí rozlehlá pole, na kterých se pěstují následující trvalé plodiny: v provincii La Convención káva a čaj;

v Satipo, Villa Rica, Oxapampa a Chanchamayo káva, citrusy a avokádo; v provincii San Ignacio káva a kakao a v provincii Alto Huayaga čaj, káva a kakao.

V pralese se z největší části soustřeďuje také dřevozpracující průmysl. Nachází se zde více než 70 miliónů hektarů původních tropických a subtropických lesů. Většina vytěženého dřeva směřuje na národní trh (620 000 m³ v roce 1981) a pouze malé procento vzácných dřevin se vyváží (15 000 m³). Více než 70 % dřeva pochází ze šesti druhů stromů: z cedru, dubu, z nejmohutnějšího stromu jihoamerického pralesa zvaného tornillo (latinsky *Cedrelinga cateniformis*), ze svietenie mahagonové, ze stromu moena (latinsky *Nectandra longifolia*) a eukalyptu (který se těží na plantážích v horách). Dále se zde těží dřevo ze stromu hualtaco (latinsky *Loxopteriginum huasango*), oreja de elefante (latinsky *Enterolobium cyclocarpum*), guajaku (na výrobu parket), vlnovce pětimužného, ze stromu ulcumano (latinsky *Podocarpus oleifolius*), nohoplodu a mnoha dalších druhů. Většina z 622 dřevozpracujících továren a 456 pil je malá a nachází se převážně ve městech Pucallpa, Iquitos, San Ramón, Oxapampa, Villa Rica, Tingo María, Satipo, Piura, Tumbes, Puerto Maldonado a Quincemil. Velký význam má výroba překližkových desek, dřevěných desek, parket, trámů, dýchových desek a papíroviny. Kromě dřeva se na trh uvádějí i další produkty z pralesa: kůra stromu cascarilla (quina; latinsky *Cinchona pubescens*) obsahující chinin a rostlina z čeledi bobovitých tara (latinsky *Caesalpinia spinosa*), která je zdrojem tříslovin, mají léčivé účinky; z pryskyřice ze stromu cubé (latinsky *Lonchocarpus utilis*) nebo ze stromu barbasco (latinsky *Lonchocarpus urucu*) se vyrábí přípravek hubící hmyz a ryby; šípový jed kurare; latex (kaučukové mléko), který se získává ze stromu oje (latinsky *Ficus insipida*); palmové výhonky.

S chovem dobytka se v pralesní oblasti začalo teprve nedávno a počet kusů dobytka je nízký. Od roku 1950 má větší význam pouze chov skotu, konkrétně kříženců zebuů s buvoly a krávami dovezenými Španěly. Cílem je, aby tato rasa poskytovala mléko a maso potřebné pro obyvatele nedávno obydlených oblastí. Na farmách se v malém měřítku chovají také ptáci, prasata a koně (37 000 kusů). Část masa určená pro spotřebu obyvatel se získává také lovem původních savců a ptáků.

4. Mořský proud „El Niño“ jako ekonomický faktor

Rybolov je v Peru významnou aktivitou už od předkolumbovských dob. Mezi nálezy z kultur Nazca, Paracas, Chavín, Mochica a Vicús patří i bavlněné rybářské sítě, harpuny, háčky, vyobrazení ryb a měkkýšů a velká naleziště zbytků mořských živočichů. Později, v období incké nadvlády, se rybářské techniky zdokonalily a začaly se lovit i sardele peruánské, které se po usušení používaly jako hnojivo, podobně jako guáno, které inkové v přiměřeném množství těžili na tichomořských ostrovech.

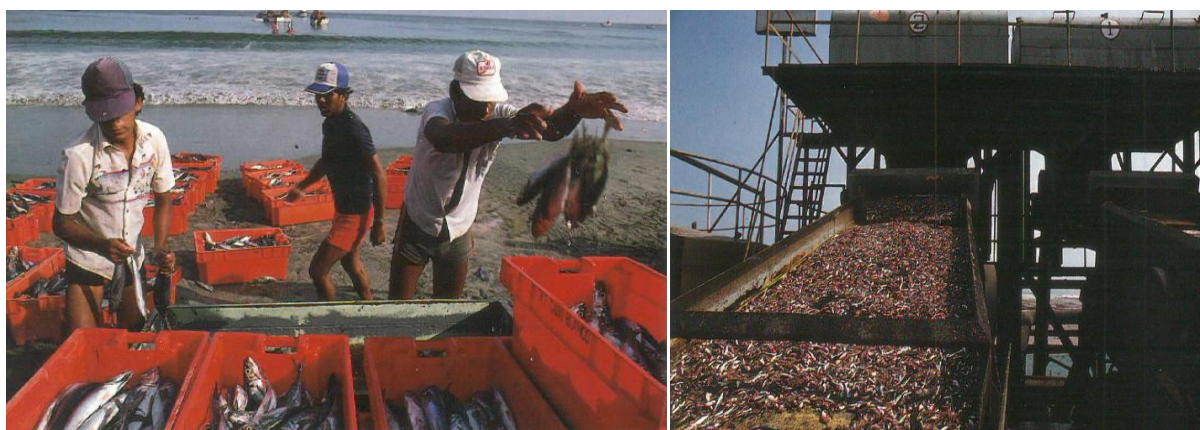
V průběhu koloniálního období měli zásobování rybami a mořskými plody z velké části na starost indiánští rybáři a v menší míře rybáři baskičtí, galicijští a andaluští. Na otevřeném moři mezitím velké anglické flotily lovilily velryby a vládci místokrálovství tomu nemohli nijak zabránit. Ekonomičtí historikové se většinou shodují na tom, že v 19. století byly techniky využívání mořských zdrojů, kromě rozsáhlé těžby guána, podobné jako v koloniálním období.

Za počátek systematictějšího rozvoje rybolovu lze považovat teprve rok 1936, kdy bývalý lovec mořských vlků Martín Weiss Durand založil společnost Compañía Nacional de Pesca. Na počátku 2. světové války v roce 1939 se začalo vyvázet velké množství nasolených a konzervovaných ryb do USA a dalších válčících států. Zvláštní význam měl v této době lov tresek a žraloků, jejichž játra, bohatá na vitamíny A a D, byla velmi žádaným zbožím, jelikož zlepšovala zrak pilotů. Na konci války byly peruánské rybí konzervy velmi známé a prodávaly se v řadě zemí.

Později, v roce 1951, poté, co byla vylovena hejna sardinek na pobřežích Kalifornie, se v Peru začala vyrábět rybí moučka. Zpočátku se používala jako hnojivo (v USA a v Evropě) a později, v roce 1953, byla rybí moučka vyšší kvality začleněna do stravy ptáků, prasat a skotu. Skutečný *boom* rybí moučky a rybího tuku však přichází až roku 1955, kdy začíná produkce ve velkém (183 337 tun v roce 1955, 3 310 156 tun v roce 1960 a 8 miliónů tun v roce 1965). V letech 1962 a 1963 tvořila tato produkce více než 50 % světového rybolovu.

Rybolov je v Peru dlouhodobě příznivě ovlivňován činností mořského Humboldtova proudu, díky kterému zde žije plankton a početné druhy mořských živočichů, například velryby, sardele peruánské, sardinky a koryši. Nicméně v některých letech ledovou vodu Humboldtova proudu otepluje voda proudu známého jako „El Niño“ (ve španělštině el Niño Jesús znamená Ježíšek), který se takto nazývá proto, že se objevuje v době kolem Vánoc. Tento velmi teplý mořský proud způsobuje migraci ryb do studenějších vod a v důsledku toho úhyn mořských ptáků produkujících guáno, což se následně negativně odráží na peruánské ekonomice.

Technologie, které se využívají v ryby zpracujícím a konzervářském průmyslu, se neustále zdokonalují díky vysokým příjmům plynoucím z výroby rybí moučky, tuku, mražených ryb a konzerv.

Tento důležitý sektor peruánského hospodářství prošel první krizí v letech 1965 a 1966, kdy došlo ke snížení produkce v důsledku působení jevu „El Niño“ a několik peruánských firem přešlo do rukou zahraničních společností. Ty poté začaly z původních asi 20 % ovládat přibližně 40 % veškerého peruánského rybářského průmyslu. Později, v roce

1972, kdy z rybolovu pocházelo více než 35 % deviz, se výrazně snížil počet sardelí peruánských (kvůli nadměrnému lovu byl narušen jejich biologický cyklus) a začala krize peruánské ekonomiky. Během tohoto roku navíc proud „El Niño“ znovu ovlivnil biotop již tak nízkého počtu sardelí, kvůli čemuž se zavřelo mnoho továren, rybářská flotila (předimenzovaná o více než dvě třetiny své kapacity) se drasticky zmenšila a stát získával ze sektoru rybolovu v podobě deviz přibližně pouhých 5–10 procent.

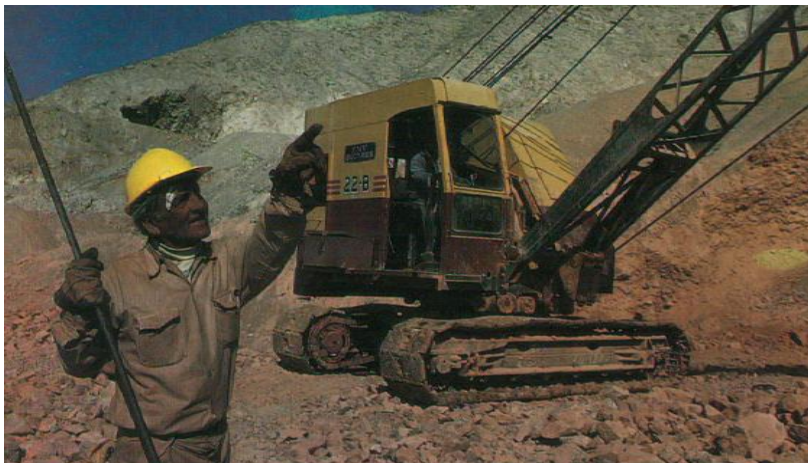
Ministerstvo rybolovu, založené v roce 1970, čelilo vážnému problému pomocí politiky znárodnění. 7. května 1973 byly znárodněny podniky a začalo se s usilovným programem na zefektivnění metod lovení a zpracování ryb. V roce 1975 se produkce opět snížila vlivem jevu „El Niño“ a rybářské podniky, jejichž počet klesl na 73 (v roce 1965 to bylo 139 společností), zaznamenaly určitou stabilizaci příjmů teprve roku 1979. Pokles příjmů z části zmírnil rostoucí výlov čerstvých ryb (pelamida, konkrétně *Sarda chiliensis lineolata*; placka zdobená, tuňák pruhovaný, makrela japonská) určených k přímé konzumaci nebo ke konzervování. Ryby v konzervách, které představovaly v letech 1960 až 1962 asi jen 5 % produkce, nabývají od roku 1980 velkého významu. Od té doby jsou ryby zpracovávány následujícím způsobem: rybí moučka 58 %, tuk 10 %, konzervy 18 %, mražené ryby 12 % a sušené nebo nasolené rybí maso 2 %. Kromě tohoto rozdělení ve zpracování ryb je rovněž regulováno množství vylovených ryb a techniky zpracování se neustále zdokonalují. Od 80. let dochází k velkým výkyvům v příjmech z rybolovu pouze výjimečně, a to v případech, kdy se meteorologický jev „El Niño“ přesune směrem na jih, což se stalo například v dubnu roku 1983.

Pro ekonomiku Peru bylo guáno, hromadící se na ostrovech a útesech na pobřeží Tichého oceánu díky miliónům kormoránů, pelikánů a terejů, velmi důležitým produktem. Těžilo se již v předkoloniálním období a sloužilo jako hnojivo, jelikož v jeho složení převažuje dusík (13,7 %), fosfor (7,5 %) a draslík (2,2 %). Inkové ostrovy s guánem pečlivě střežili, rozdělili je na parcely a na základě povolení těžili pouze množství nezbytné k pohnojení svých rozsáhlých zemědělských polností.

V roce 1803, kdy Humboldtova expedice v Latinské Americe zaslala vzorky guána, byla v Evropě zjištěna skutečnost, že guáno je bohaté na dusík. V roce 1840 podepsala republika Peru první smlouvu s anglickými podniky týkající se těžby tohoto obnovitelného přírodního zdroje. Nicméně špatné investování daní (podle mnohých nedostačující) do luxusních podniků způsobilo, že intenzivní lovní provoz a zapojení velkého počtu Peruánců do těžby, nakládání a uschovávání guána bylo omezeno pouze na 19. století. Nikdo tuto epizodu peruánské ekonomické historie nepopisuje lépe než historik Félix Denegri:

„[...] Peru bohužel nedokázalo využít situace. Naopak falešné bohatství plynoucí z guána přeměnilo Peru ve stát závislý na exportu, pokud jde o příjmy, a na importu z hlediska zásobování [...]. Podpalubí lodí nebylo na cestě do Peru čím naplnit, ale na zpáteční cestě byla plná guána. Lodě směřující do Peru se tak plnily například dlažebními kostkami a uhlím. Velká část cest (chodníků) v Limě byla proto zhotovena z anglických dlažebních kostek a doma jsme si topili uhlím dovezeným z Velké Británie.“

V poslední čtvrtině 19. století bylo guáno postupně nahrazováno ledkem a o mnoho let později umělými hnojivy. Nicméně největším problémem poklesu produkce guána byla ekologická nerovnováha způsobená nadměrným lovem sardelí – základní potraviny ptáků produkujících guáno. Dnes je produkce guána regulovaná. Sbírá se od dubna do září, protože od října do března probíhá období páření, líhnutí a produkce guána. V tomto odvětví nicméně pracuje pouze přibližně 800 zaměstnanců pocházejících z oblasti Cajamarca, Yungay a Ayacucho a příjmy plynoucí z těžby guána tvoří nepatrnou část HDP.

Kvůli nadměrné těžbě a úhynu mořských ptáků produkujících guáno hrozilo vyčerpání jeho zásob.

5. Nerostné suroviny a průmyslová stagnace

Peruánské zásoby kovových i nekovových nerostů patří mezi největší na světě. V poslední době hraje v rámci peruánského těžebního průmyslu čím dál větší úlohu těžba ropy. Již od koloniální doby je tento významný hornický stát známý i díky těžbě stříbra a zlata, ačkoli zlata se těží čím dál méně a většinou je vedlejším produktem těžby jiných nerostů.

Od 19. století je Peru velkým vývozcem olova, mědi, železa a zinku a v malém množství také wolframu, manganu, cínu a molybdenu. Většího významu dosáhla také těžba

rtuti, vanadu a bismutu, které jsou společně s arzenem, selenem, antimonem, indiem a dalšími nerosty k dispozici v ložiscích, pokud je po nich na trhu poptávka. Odhaduje se, že pokud bude těžba probíhat stále stejnou rychlostí, bude se měď moci těžit ještě dalších 100 let, železo 80 let a zinek, stříbro a olovo přibližně 40 let. Naopak velké zásoby nízkovýhřevného uhlí (110 miliónů tun), fosfátů (500 miliónů tun) a solí (550 miliónů tun) se zatím netěží, stejně jako rozsáhlá ložiska zemního plynu, uranu a barytu.

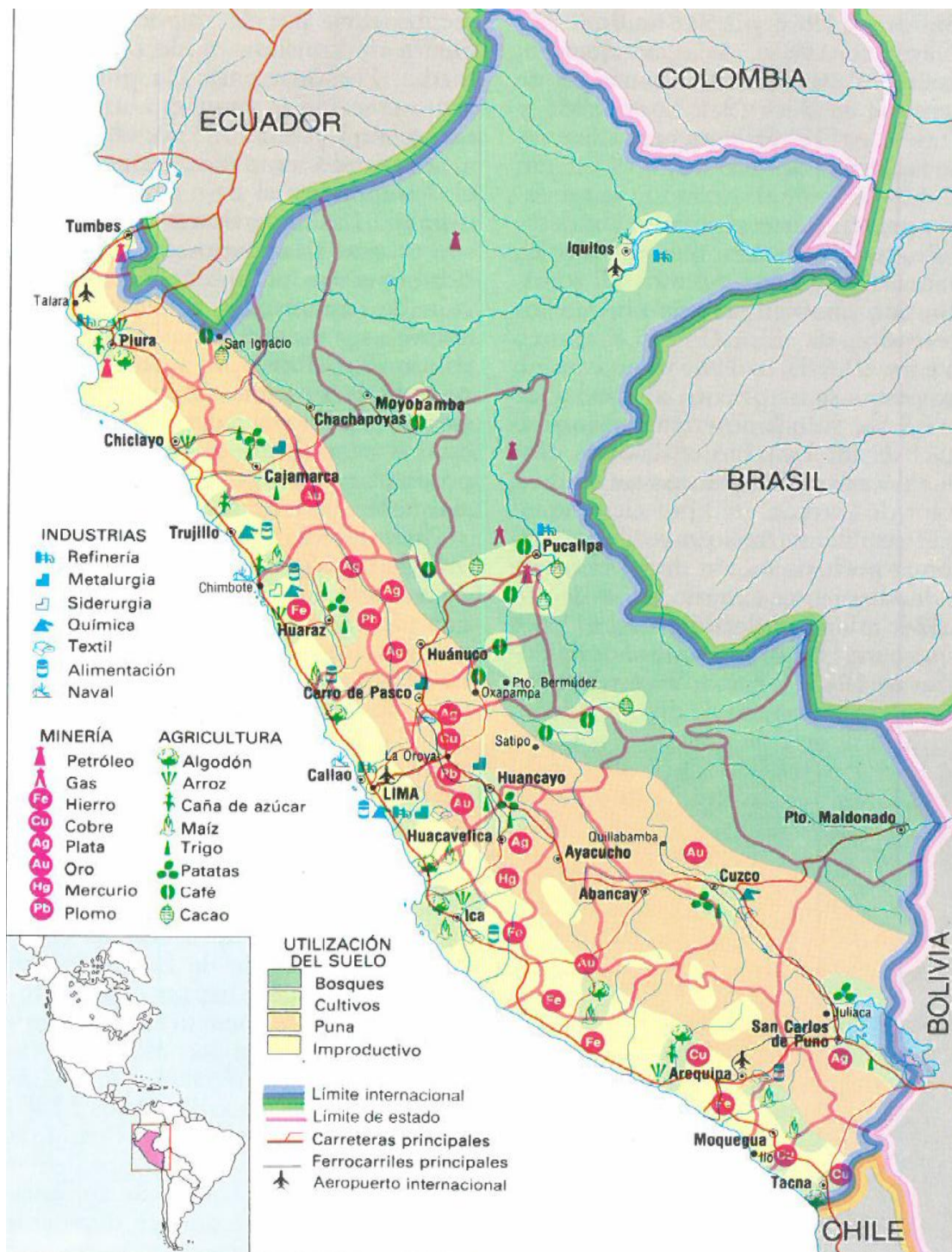
MINERALES BÁSICOS DE EXPORTACIÓN					
	Producción en toneladas	Puesto mundial	Porcentaje mundial	Exportaciones en millones de dólares	Porcentaje exportaciones
Zinc	623.900	4	9,2	278	9
Cobre	390.500	8	4,6	503	17
Plomo	216.200	5	6,1	296	10
Hierro	3.403.000	16	1,0	62	2
Plata	1.778	2	13,7	337	11
Oro	2	15	0,2	—	—
Molibdeno	3.800	6	4,0	—	—
Tungsteno	771	13	1,7	—	—
Petróleo y derivados	9.300.000	30	0,4	555	18
Total	13.939.951	—	—	2.031	67

Těžební průmysl, mající důležité postavení v peruánské ekonomice, tvoří téměř 50 % všech příjmů z exportu, díky nimž se zčásti snižuje zahraniční dluh státu.

65 % produkce vytěží 40 % horníků sdružených ve třech státních podnicích a v zahraniční společnosti Southern Perú Copper Corporation, jež v dolech Toquepala a Coajone těží molybden a měď, kterou následně taví ve městě Ilo. Tři velké znárodněné společnosti jsou: Hierro-Perú (původně Marcona Mining) s ložisky nacházejícími se v hornické oblasti Marcona a ve městě Ica a hutnickými závody zpracovávajícími získané koncentráty ve městě Chimbote; CENTROMIN (Empresa Minera del Centro del Perú, původně Cerro Pasco Corporation), která ve střední části Peru těží různé nerosty – měď, zinek, olovo, stříbro, zlato a v malém množství i další minerály; a posledním velkým státním podnikem je Minero-Perú, který v dole Antamina těží měď, stříbro a zinek, v dole Cerro Verde elektrolytickou měď a ve městě Ilo navíc rafinuje měď a v Cajamarquilla zinek.

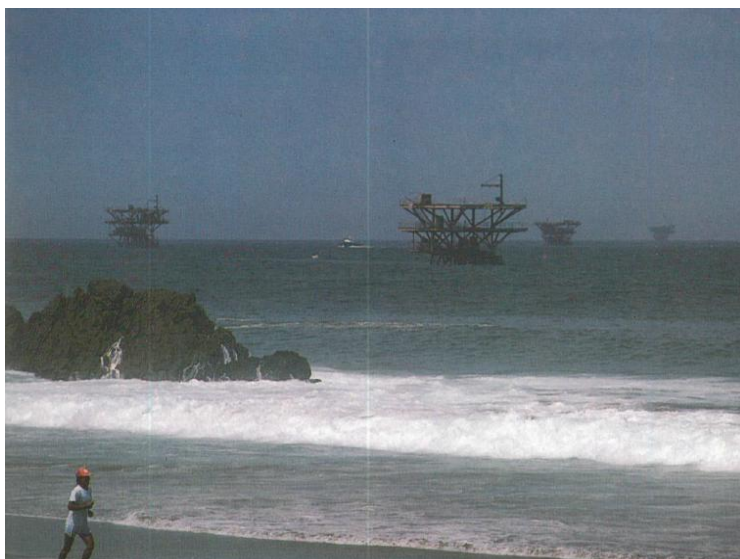
Asi šedesát peruánských a zahraničních společností z USA, Francie a Japonska tvoří vysoce výnosný sektor středně velkých těžebních podniků. Produkují především koncentráty mědi, stříbra, olova a zinku, které zpracovávají ve městě La Oroya a poté je vyvázejí. Dalších několik tisíc horníků se sdružuje v malých společnostech a těží malé množství nerostů vysoké ryzosti (2 % z celkového množství v Peru), jejichž zpracování, čištění a uvedení na trh zajišťují velké firmy. Více než polovina deviz z exportu pochází z prodeje pěti nerostů: mědi

(17 %), stříbra (11 %), olova (10 %), zinku (9 %) a železa (2 %). Kvůli neustálým výkyvům cen (značně kolísá především cena mědi) je ekonomika Peru poměrně citlivá.

Peru se zatím zdaleka nedaří dostatečně využívat svého nerostného bohatství, a to zejména toho, které zřejmě ukrývá Amazonie.

Produkce ropy a ropných derivátů neustále narůstá. V roce 1985 bylo vytěženo více než 9 miliónů tun ropy. Téměř 66 % ropy se těží ve východní Amazonii, asi 15 % z podmořských ložisek na kontinentálním šelfu v Tichém oceánu a zbývajících 18 % na severním pobřeží. Přibližně z 2 500 různých vrtů těží ropu společnosti Petro-Perú, Belco Petroleum (znárodněna za vlády Alana Garcíi) a Occidental. Ačkoli jsou odhadované (5 000 miliónů barelů) a aktuálně využívané (475 miliónů barelů) zásoby ropy v pralesní oblasti i v departamentech Piura a Tumbes a na kontinentálním šelfu (360 miliónů barelů) velmi velké, vláda a společnosti Shell, Texaco a jiné i nadále pokračují v průzkumech. Zvláště důležité jsou průzkumy na jihu Amazonie, jelikož produktivní oblast na severovýchodě pralesa je spojena s Tichým oceánem (přístav Bayovar) pomocí ropovodu dlouhého 855 km. Pokud budou výsledky průzkumu kladné, napojí se zde další ropovod. Průměrná spotřeba ropy v Peru je 140 000 barelů za den, tudíž denně zbývá 40 až 60 tisíc barelů, které jsou na základě smlouvy o volném obchodování vyváženy do Japonska nebo na volný trh (za aktuální tržní cenu).

Ropný průmysl zaznamenal od roku 1985 výrazný nárůst. Různé nadnárodní a národní společnosti provádějící systematické průzkumy zjistily velikost zásob ropy. Téměř dvě třetiny veškeré vytěžené ropy pochází z Amazonie, zbytek se těží na pobřeží. Nedávné znárodnění zahraničního konsorcia a budoucí prodloužení jedné sítě ropovodů předpovídají další konsolidaci již

dnes soběstačného trhu, který dokonce produkuje přebytky ropy, jež jsou následně určeny pro vývoz.

V průmyslovém sektoru tvoří necelou polovinu přidané hodnoty produkce spotřebního zboží. Hlavními produkty jsou potraviny, oblečení, domácí spotřebiče, nábytek a řemeslnické stroje. Na výrobě potravin se podílí 20 000 podniků, jejichž 75 000 zaměstnanců vyrábí mouku, cukr, mléčné výrobky, oleje, margarín, paštiky, uzeniny a další masné výrobky, rybí konzervy, sycené nápoje a pivo.

Význam sektoru spotřebního zboží klesá vlivem mírného nárůstu exportu průmyslových meziproduktů (40 % z přidané hodnoty), vyráběných v petrochemickém, železářském a hutnickém průmyslu, při výrobě látek a nití z bavlny a vlny a při výrobě rybí moučky. Chemický průmysl, který zaznamenal velký rozkvět v letech 1970 a 1979, v současnosti naopak upadá a je nahrazován dovezenými výrobky, ačkoli se chemické produkty nadále vyrábějí i v Peru. Co se týče těžby ropy, zemního plynu a černého uhlí, je Peru soběstačné díky dvěma rafinériím v Limě (La Pampilla a Conchán), třem v Amazonii (Pucallpa, Iquitos a Marsella) a rafinérii v departamentu Piura (Talara). Na těžbu ropy, zemního plynu a černého uhlí má monopol podnik Petro-Perú zabývající se jejich prodejem a distribucí.

Strojírenský průmysl je spíše malý (10 % z přidané hodnoty). Větší význam mají pouze montážní dílny zahraničních automobilek a výroba průmyslových hornických, rybářských a zemědělských strojů. Soukromý sektor stavby lodí, prosperující během rybářského *boomu*, se dnes zabývá pouze opravou a údržbou lodí. Významné postavení má v současnosti společnost Servicio Industrial de la Marina de Guerra, která částečně obnovila upadající lodní průmysl a ve městech El Callao, Chimbote a Iquitos má loděnice, suché a plovoucí doky a dílny, ve kterých se staví válečné a obchodní lodě, remorkéry a říční nákladní lodě.

Na průmyslové výrobě se významnou měrou podílí stát, a to především od dob vojenského režimu generála Velasca, který znárodnil produkci cementu a papíru, chemický průmysl, rybolov, část rafinérií ropy, zemního plynu, černého uhlí a nerostů a některé sektory potravinářského průmyslu.

Peru disponuje zásobami kovových a nekovových nerostů, jež patří mezi největší na světě. Říká se, že pod povrchem se zde nacházejí téměř všechny dnes známé kovy, dále pevná (například uhlí), kapalná (ropa) a plynná paliva (zemní plyn). Spolupráce zahraničních a státních společností (z nichž některé jsou výsledkem znárodnění) přispěla

k rozvoji těžby a průmyslového zpracování některých kovů, například hliníku (obrázky níže), a k založení moderních továren na výrobu spotřebního zboží, například montážních dílen automobilky Volvo (obrázek výše).

Peru je, díky značnému počtu řek s velkým průtokem a spádem, státem s velmi vysokým potenciálem pro výrobu vodní energie (60 000 megawattů). Nicméně využívá pouze 5 % tohoto obnovitelného zdroje energie, což představuje pouhých 7,5 % veškeré energie spotřebované v Peru. Více než 61 % energie poskytuje ropa, která je z velké části spotřebovávána v tepelných elektrárnách k výrobě 43 % státem spotřebované elektřiny. Zbývající energetickou poptávku, především na venkově, pokrývá dřevo a další paliva. Uhlí,

přestože jsou jeho zásoby ohromné, poskytuje pouze o něco málo více než 0,5 % energie v rámci tohoto životně důležitého sektoru. Na výrobu energie z velké části dohlíží stát prostřednictvím společnosti Petro-Perú a holdingové společnosti Electro-Perú, která řídí regionální elektrárny. K peruánským spotřebitelům se dostává pouhých 30 % vyrobené energie.

Počátek těžby mědi v Peru se datuje od předkoloniálních dob, kdy se měď používala jako součást slitin (bronz; tumbaga – slitina mědi a zlata, stříbra, cínu nebo zinku, nebo více než dvou prvků najednou; champi – slitina mědi, zlata a stříbra). Co se týče zisků z vývozu kovů, stojí v současnosti měď, i přes kolísání cen na mezinárodním trhu, na prvním místě se 17 %. Peruánská ložiska mědi patří společně s chilskými mezi největší na světě.

II. Komentář

1. Překladatelská analýza výchozího textu

1.1 Obecné informace o výchozím textu

Dílo s názvem *Perú* od španělského autora Patricia Rubia Romera je rozděleno do pěti kapitol (*El mundo físico, Antecedentes históricos, La población y las actividades económicas, Comunidades y ciudades, Organización regional*) a několika podkapitol. Dále je k dílu připojen úvod, bibliografie a seznam nejdůležitějších, chronologicky seřazených událostí peruánské historie. Kniha vyšla v roce 1988 v rámci edice Biblioteca Iberoamericana v madridském nakladatelství Anaya, které se specializuje na vydávání populárně-naučných knih. Pro tuto bakalářskou práci jsme zvolili třetí kapitolu knihy *La población y las actividades económicas*, kterou tvoří pět podkapitol (*Los jóvenes del litoral y los ancianos de la sierra; Los recursos naturales, base del sistema económico; Escalones agrícolas serranos y cultivos itinerantes en La Selva; La corriente marina El Niño, un indicador económico; Los recursos mineros y el estancamiento industrial*).

V úvodu autor díla, doktor geografie vyučující na univerzitě v Barceloně, upozorňuje na nedostatek děl, která by dokázala postihnout komplexitu Peru. Autor se snaží čtenáři předat co nejvíce informací z různých oblastí, ale zároveň se zaměřuje – v souladu se svým vzděláním – na geografii jednotlivých peruánských oblastí. První kapitola je věnována peruánské krajině a meteorologickým podmínkám. Pojednává o Amazonském pralese, horách, pouštích, řekách, ledovcích, obdobích sucha a dešťů. V této kapitole je Peru na základě nadmořské výšky a typu vegetace rozděleno na dvanáct biogeografických regionů. Pozornost je věnována i nerostnému bohatství, které ovlivňovalo a dodnes ovlivňuje život místních obyvatel. Druhá kapitola se zaměřuje na historii Peru – popisuje historii území před vznikem Peru jako samostatného státu v roce 1821, získání nezávislosti a pokračuje se až do současnosti. Ve třetí kapitole, kterou jsme vybrali jako výchozí text pro překlad, jsou rozebrány základní demografické, sociální a ekonomické charakteristiky Peru. Pozornost je zaměřena na obyvatelstvo, přírodní a nerostné zdroje, pěstované plodiny, chovaná zvířata a mořský proud zvaný El Niño, který výrazně ovlivňuje ekonomickou situaci Peru. Ve čtvrté kapitole jsou popsány peruánské vesnice a města, samostatná kapitola je věnována hlavnímu městu Limě a dalšímu velkému městu Callau, které je s hlavním městem spojeno

v tzv. souměstí. Tato kapitola se rovněž zaměřuje na systém silnic a menších komunikací, který byl v porovnání s okolními státy propracovaný již za dob Inků. Konečně pátá kapitola se zaměřuje na státní správu a na rozdělení států do jednotlivých regionů.

1.2. Stylistická charakteristika textu

1.2.1 Teorie funkčních stylů v české jazykové oblasti

„Styl každého projevu je v procesu vzniku ovlivňován mnoha faktory. Výsledný výběr a uspořádání výrazových prostředků vyhovuje určité funkci a cíli komunikace.“¹ Pokud svou pozornost zaměříme na funkci textu, dospíváme k vymezení funkčních stylů, které se řadí mezi styly objektivní (mimopersonální) a stojí v opozici ke stylům subjektivním (personálním). Základy teorie funkčních stylů položil na začátku 30. let 20. století Bohuslav Havránek. Stylistikou se dále zabýval například Vilém Mathesius, Karel Hausenblas, Milan Jelínek a František Filippec. Počet funkčních stylů a jejich podtypů se v různých dobách u různých autorů liší. V současnosti se většinou setkáváme s vydělováním šesti základních funkčních stylů: stylu prostě-sdělovacího, odborného, administrativního, uměleckého, publicistického a řečnického.

1.2.2 Stylistika ve španělské jazykové oblasti

Ve španělsky hovořících zemích se stylistikou zabývali například Antonio Briz (Španělsko), Miriam Álvarezová (Španělsko) nebo Graciela Reyesová (Argentina). Co se týče členění na funkční styly, vydělují se ve španělštině stejné funkční styly jako v češtině. Samostatně stojí styl umělecký (estilo literario) a dále následuje funkční styl prostě-sdělovací (estilo informativo), odborný (estilo especializado), administrativní (estilo administrativo), publicistický (estilo periodístico) a řečnický (estilo oratorio).

---

¹ ČECHOVÁ, Marie et al.: *Současná česká stylistika*. Praha: Institut sociálních vztahů, 2003, s. 37.

1.2.3 Styl odborný

Výchozí text lze zařadit do stylu odborného, konkrétně učebnicového či populárně naučného. Tento typ textů se obrací k takovému adresátovi, který má jen základní (nebo žádné) znalosti daného oboru a tématu. Základní funkcí odborných textů „[...]“ je funkce odborně informativní, do popředí se tu dostává sám předmět sdělení, jeho pojmová složka [...].² Jedná se o projevy veřejné, primárně psané (i mluvené odborné projevy mívají předem připravenou psanou předlohu) a zpravidla monologické (výjimku představuje například odborná diskuze). Jejich tvůrce je zpravidla anonymizován (používá se autorský plurál nebo neosobní vyjádření). Projevy odborného funkčního stylu jsou většinou situačně (časově a místně) nezakotvené. Vznikají sice v konkrétním časovém okamžiku a odrážejí tak soudobý stav poznání a soudobý jazyk, ale jinak směřují k nadčasovosti.

Pro odborné texty je typická pojmovost, přesnost, jasnost, spisovný jazyk, uvádění termínů a konkrétních údajů (vlastní jména, letopočty atd.), časté užívání opisného pasiva, přehlednost, explicitnost, intertextovost a promyšlená kompozice. Mezi horizontální členění lze zařadit členění na úvod, vlastní stať (která je dále dělena na kapitoly a podkapitoly) a závěr a členění na odstavce. Vertikálním členěním textu rozumíme rozdělení na vlastní výklad a text doplňující (poznámkový aparát, odkazy na literaturu, citace). Orientaci napomáhá i využití interpunkčních znamének (středník, čárka, dvojtečka). Odborný výklad bývá často doplňován různými schémata, grafy, obrázky atd. Pro větnou stavbu jsou typické dlouhé, složité věty a často velmi rozvětvená souvětí.

Odborný styl lze dále dělit na základě funkce sdělení a s ohledem na předpokládaného adresáta na: vědecký text teoretický, odborný text praktický, učebnicový text, populárně-naučný text a esej. Mezi slohové útvary odborné komunikace patří například studie, článek, referát, přednáška, resumé, diskuze atd.

Ve výchozím textu lze najít většinu prvků typických pro odborný styl. Jeho základní funkcí je funkce informativní, jedná se o text tištěný a monologický, jehož autor je anonymizován. Text originálu směřuje k nadčasovosti, je psán spisovným jazykem a objevuje se v něm řada termínů a konkrétních údajů (procentuální údaje, letopočty atd.). V textu převažují dlouhá souvětí, ale je srozumitelný i díky přehledné strukturovanosti a ilustrativním obrázkům a tabulkám. Oproti jiným odborným textům se však (až na jednu výjimku) v textu

---

² CHLOUPEK, Jan, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ: *Stylistické minimum*. Brno: Masarykova univerzita, 1990, s. 42.

originálu neobjevují citace ani odkazy na jiné texty nebo výzkumy. (Podrobnější informace viz 1.3. *Rozbor výchozího textu.*)

1.3. Rozbor výchozího textu

1.3.1 Analýza podle Christiane Nordové

Následující analýza vychází z díla německé teoretičky překladu Christiane Nordové *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Autorka dílo společně s Penelope Sparrowou přeložila z němčiny do angličtiny. Kniha vyšla poprvé v roce 1991, zde vycházíme z vydání z roku 2005.

1.3.1.1 Vnětextové faktory

Mezi vnětextové faktory patří: vysílatel, adresát, účel, médium, místo, čas, důvod a funkce textu.

1.3.1.1.1 Vysílatel

Nordová rozlišuje mezi vysílatelem a autorem textu. Vysílatelem komunikátu je nakladatelství Anaya, které se specializuje na vydávání populárně-naučných publikací za účelem poučit čtenáře. Autor následně píše text dle instrukcí vysílatele. Autorem textu je španělský rodilý mluvčí Patricio Rubio Romero, řádný profesor na univerzitě v Barceloně ve Španělsku (Universitat de Barcelona). Vyučuje na katedře fyzické geografie³ a jeho výzkum se zaměřuje na oblast Latinské Ameriky, konkrétně především na zemědělství, ekonomiku, zeměpis, životní prostředí, ekologii a přírodní zdroje. Autor je odborníkem na danou problematiku.

---

³ Fyzická geografie je jednou z disciplín geografie, která zkoumá zákonitosti formování přírodní složky krajinné sféry.

1.3.1.1.2 Adresát

Komunikát je určen široké laické veřejnosti bez ohledu na pohlaví, věk, rasovou příslušnost nebo náboženské vyznání. Jelikož je český text překladem španělského originálu, je třeba rozlišovat mezi adresátem originálu a adresátem překladu:

- a) adresát originálu: adresátem díla *Perú* je široká, španělsky mluvící veřejnost; u čtenářů se však předpokládá při nejmenším zájem o problematiku Peru (o jeho historii, politiku atd.), přičemž podrobnější znalosti daných témat jsou samozřejmě výhodou; kniha může dobře posloužit i jako příručka pro studenty;
- b) adresát překladu: cílem překladu je zachování funkce originálu; i překlad je tedy určen především těm čtenářům, kteří se zajímají o Peru, chystají se odcestovat do Peru a snaží se o této zemi zjistit co nejvíce informací atd.; i v české jazykové oblasti může dílo posloužit jako studijní příručka.

1.3.1.1.3 Účel

Autor textu chce zájemcům o problematiku Peru představit dílo, které v sobě zahrnuje několik různých témat (historie, geografie, politika, ekonomika). Jedná se o jakýsi průřez napříč různými obory.

1.3.1.1.4 Médium

Dílo vyšlo jako kniha v madridském nakladatelství Anaya v rámci edice Biblioteca iberoamericana. Jedná se o text psaný a tištěný.

1.3.1.1.5 Místo

Místem produkce originálu je Španělsko, místem recepce originálu je primárně rovněž Španělsko. Dílo si ale samozřejmě mohou přečíst i čtenáři z jiných států znalí španělského jazyka. Místem produkce překladu je Česká republika, místem recepce překladu je primárně Česká republika, ale dílo si mohou přečíst i čtenáři z jiných států znalí českého jazyka. Skutečnost, že bylo dílo napsáno a publikováno ve Španělsku, nezpůsobila v procesu překladu výrazné problémy. V textu překladu jsme museli upřesnit pouze několik pojmů, které jsou ve španělské jazykové oblasti běžně užívané, ale pro českého čtenáře méně srozumitelné.

Dále došlo na několika místech textu k zeslabování, jelikož španělština je v porovnání s češtinou expresivnější (viz 3.2.6 *Výrazové zeslabení*).

1.3.1.1.6 Čas

Dílo bylo publikováno v roce 1988. Lze ho tedy považovat za současné dílo, díky čemuž nevystává problém s jazykem originálu (text neobsahuje žádné archaismy atd.). Nicméně v důsledku toho, že bylo dílo publikováno v minulém století, muselo být v překladu provedeno několik úprav časových údajů (viz 3.1.4 *Časová problematika*).

1.3.1.1.7 Důvod

Záměr autora má vliv na celkovou podobu textu. Autor v předmluvě k dílu upozorňuje na nedostatek informací, zprostředkovaných různými komunikačními médii, které by problematiku Peru pojímaly obecněji a širěji. Většina prací o Peru se podle autora týká Inků a vybraných politických a socioekonomických problémů. Patricio Rubio Romero se snaží postihnout různorodost Peru, přičemž vliv na tematiku díla má i jeho profesní zaměření – dílo sice pojednává o historii, politice, ekonomice i sociálních podmínkách v Peru, ale největší důraz je kladen na geografii.

1.3.1.1.8 Funkce textu

Pro rozbor tohoto bodu nám poslouží rozdělení funkcí komunikace podle rakouského psychologa a lingvisty Karla Bühlera, které nastínil ve spisu *Sprachtheorie*. Dále budeme vycházet z přístupu ruského lingvisty a představitele strukturalismu Romana Jakobsona a jeho díla *Linguistics and Poetics*. O obou přístupech pojednává příručka profesora a bohemisty Petra Mareše *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky*, ze které zde čerpáme.

Karl Bühler ve svém modelu komunikace z roku 1934 „[...] stanovil tři základní instance vztahující se k verbální komunikaci a jim odpovídající funkce.“⁴ Jedná se o:

- vysilatele (mluvčího/pisatele), který užitím jazykových prostředků vyjadřuje svou subjektivitu a náleží mu funkce expresivní (výrazová);

---

⁴ MAREŠ, Petr: *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky*. Praha: Karolinum, 2014, s. 60.

- příjemce (posluchače/čtenáře), který je jazykovými prostředky ovlivňován; příjemci odpovídá funkce apelová;
- předměty a stavy věcí – jazykové znaky slouží ke sdělování informací, reprezentují věci a situace; zde se jedná o funkci znázorňovací (referenční).

Budeme-li vycházet z Bühlerova modelu komunikace, bude mít výchozí text (v souladu se zařazením díla k odbornému stylu) funkci znázorňovací (referenční). Autorský subjekt je v textu potlačen, autor neapeluje na čtenáře, neoslovuje je, důraz je kladen na informace v textu podané. Stejná funkce dominuje i v překladu, jelikož při procesu překládání je jedním z hlavních cílů zachování funkce výchozího textu.

Na základě Bühlerova modelu komunikace sestavil Roman Jakobson na konci padesátých let komplexní model verbální komunikace. „Jakobson rozlišil šest činitelů řečové události (aktu komunikace) a šest komunikačních funkcí, které těmto činitelům odpovídají.“⁵ Jedná se o tyto činitele a funkce:

- mluvčí a funkce emotivní (expresivní) – mluvčí vyjadřuje své postoje a emoce;
- adresát a funkce konativní – mluvčí ovlivňuje adresáta (přesvědčuje ho o něčem, dává mu příkazy atd.);
- kontext a funkce poznávací (referenční/denotativní), která spočívá v zaměření k označovanému předmětu;
- kontakt (tj. fyzikální kanál a psychické spojení mezi mluvčím a adresátem) a funkce fatická, která slouží k navázání kontaktu mezi mluvčím a adresátem, k udržení partnerovy pozornosti a k ukončení komunikace;
- kód a metajazyková funkce, která „[...] umožňuje ověřování toho, že účastníci komunikace užívají stejný kód komunikace, a výměnu informací o kódu[...]“⁶; rovněž slouží k pojednávání jazykem o jazyku (např. *pes je substantivum*);
- sdělení a poetická funkce, kdy se pozornost soustředí na podobu a výstavbu samotného sdělení (dominuje u textů uměleckých).

Pokud budeme vycházet z Jakobsonova modelu komunikace, bude mít výchozí text dominantní funkci poznávací (referenční). Autor chce podat čtenáři co nejvíce zajímavých informací o státě Peru, přičemž v textu nevyjadřuje svůj názor ani emoce, čtenáře se

⁵ MAREŠ, Petr: *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky*. Praha: Karolinum, 2014, s. 62.

⁶ MAREŠ, Petr: *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky*. Praha: Karolinum, 2014, s. 62.

nesnaží nijak ovlivnit ani ho neoslovuje. Pro úspěšné předání informací je nutné, aby autor a čtenář textu sdíleli stejný kód (stejný jazyk). (Čtenář originálu sdílí kód s autorem originálu, čtenář překladu sdílí kód s překladatelem.)

1.3.1.2 Vnitrotextové faktory

Mezi vnitrotextové faktory patří: téma a obsah, presupozice, kompozice, neverbální prvky, lexikum, syntax a suprasegmentální prvky.

1.3.1.2.1 Téma a obsah

Dílo se zaměřuje na několik témat a podtémat. V následujících bodech bude shrnut obsah celého díla a více pozornosti bude věnováno třetí kapitole knihy, která posloužila jako výchozí text pro překlad:

- 1. kapitola: je věnována peruánské krajině a meteorologickým podmínkám; pojednává o Amazonském pralese, horách, pouštích, řekách, ledovcích, obdobích sucha a dešťů; v této kapitole je Peru na základě nadmořské výšky a typu vegetace rozděleno na dvanáct biogeografických regionů; pozornost je věnována i nerostnému bohatství, které ovlivňovalo a dodnes ovlivňuje život místních obyvatel;
- 2. kapitola: zaměřuje se na historii Peru; popisuje historii území před vznikem Peru jako samostatného státu v roce 1821, získání nezávislosti a pokračuje se až do současnosti;
- 3. kapitola se dělí na pět podkapitol:
  - v první podkapitole je uveden počet obyvatel v různých letech v závislosti na míře porodnosti a úmrtnosti a počet obyvatel podle věku; dále je pozornost věnována různým etnickým skupinám a jazykům, jimiž hovoří (dvěma hlavními jazyky jsou kastilština a kečuánština, ale vyjmenovány jsou i další, méně užívané, domorodé jazyky); zmíněna je i hustota obyvatel, stěhování obyvatel a důvody tohoto přesídlování (lidé se většinou stěhují za prací), rozvržení pracovních sil do jednotlivých hospodářských sektorů, platové podmínky a úroveň vzdělanosti;

- druhá podkapitola se věnuje přírodním zdrojům, jednotlivým sektorům hospodářství a jejich ekonomickému přínosu, zadluženosti, krizi zemědělského sektoru, pěstovaným plodinám (více se dozvídáme o pěstování bavlny a cukrové třtiny), chovanému dobytku a dalším zvířatům;
  - třetí podkapitola je věnována zemědělství v oblasti tzv. sierry (pohoří) a tzv. selvy (Amazonský prales); autor díla vyjmenovává plodiny, které se pěstují v těchto dvou oblastech (v horách například brambory, kukuřice, fazole, obiloviny; v pralese například rýže, avokádo, tropické ovoce, káva), a zvířata, která zde žijí a která se zde chovají (v horách například různé rasy lam, krávy, ovce, prasata; v pralese krávy, drůbež, prasata, koně);
  - čtvrtá podkapitola se zabývá mořským proudem zvaným El Niño a jeho vlivem na ekonomiku; dále je pozornost věnována rybolovu, produkci guána a ledku;
  - poslední podkapitola pojednává o těžebním průmyslu (o těžbě ropy, stříbra, mědi, olova, železa atd.) a jsou zde vyjmenovány nejdůležitější těžební společnosti v Peru; dále je pozornost věnována zdrojům energie (ropě, dřevu, uhlí atd.);
- 4. kapitola: jsou zde popsány peruánské vesnice a města, samostatná kapitola je věnována hlavnímu městu Limě a dalšímu velkému městu Callau, které je s hlavním městem spojeno v tzv. souměstí; tato kapitola se rovněž zaměřuje na systém silnic a menších komunikací, který byl v porovnání s okolními státy propracovaný již za dob Inků;
  - 5. kapitola: zaměřuje se na státní správu a na rozdělení států do jednotlivých regionů.

1.3.1.2.2 Presupozice

Dílo si samozřejmě může přečíst kdokoli, nicméně vysílatel (a následně autor) předpokládá, že dílo bude zajímat především ty čtenáře, kteří se již s problematikou Peru někdy setkali, mají alespoň základní znalosti o tomto státu a své znalosti chtějí dále rozvíjet. V textu se objevují termíny a fakta z historie (osobnosti, historické události) a autor předpokládá, že příjemci textu jsou tyto informace již známy, nebo je alespoň ochotný si prostřednictvím jiných zdrojů určité věci dohledat, aby celému textu porozuměl.

1.3.1.2.3 Kompozice

V textu převládá slohový postup výkladový, typický pro funkční styl odborný. Dílo je přehledně strukturované:

- Horizontální členění textu:

Vlastnímu výkladu předchází předmluva autora, poté následuje hlavní text, který je napsán ve dvou sloupcích a je rozdělený do pěti kapitol. Jednotlivé kapitoly jsou číslovány římskými číslicemi a jsou rozděleny na několik podkapitol, které jsou číslovány arabskými číslicemi. Kapitola zvolená pro překlad se dělí na pět podkapitol. Za hlavním textem následuje soupis bibliografie a seznam chronologicky seřazených, nejvýznamnějších momentů v dějinách Peru.

- Problematika odstavce:

„Poznatky textové lingvistiky naznačují, že text se neskládá z vět, ale vyšších jednotek, které stojí mezi větou a textem a plní svou vlastní funkci. Vzhledem k jasnému grafickému ohraničení se jako nejmenší nadvětná jednotka nabízí odstavec.“⁷ Odstavec tvoří jedna nebo více vět, které tvoří určitý logický a tematický celek. Text se člení na odstavce z důvodu lepší čitelnosti a orientace v textu. Text třetí kapitoly je rozdělen celkem do 57 odstavců o průměrné délce 3,4 souvětí. V textu se objevily: 2 odstavce tvořené jedním souvětím; 13 odstavců tvořených dvěma souvětími; 18 odstavců, které tvořila tři souvětí; 12 odstavců sestávajících ze čtyř souvětí; 5 odstavců po pěti souvětích; 6 odstavců po šesti souvětích a konečně 1 odstavec byl tvořen sedmi souvětími. „[...] průměrný odstavec ve španělských neliterárních textech je sice kratší než v češtině, obsahuje méně výpovědí, ale tyto výpovědi jsou syntakticky složitější.“⁸

- Vertikální členění textu:

Autor v díle nepoužívá poznámky pod čarou; ojediněle cituje jiné autory.

---

⁷ OBDRŽÁLKOVÁ, Vanda: *Odstavec jako kognitivní jednotka výstavby neliterárních textů*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013, s. 11.

⁸ KRÁLOVÁ, Jana: *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, s. 24.

1.3.1.2.4 Neverbální prvky

Text je pro ilustraci a snadnější pochopení doprovázen fotografiemi (lidí, zvířat, rostlin, měst atd.), mapkami a tabulkami, které jsou ve většině případů doplněny popiskem, který je od hlavního textu odlišen kurzivou a menší velikostí písma.

1.3.1.2.5 Slovní zásoba

Jazyk díla je spisovný. V textu se objevuje řada termínů a názvů (pro českého čtenáře známých, méně známých i zcela neznámých) plodin, zvířat, nerostů atd. Časté jsou jejich výčty. Pro odborné texty je typická přesnost a s ní související uvádění konkrétních údajů (letopočty; jména měst, osobností, společností atd.). V následujících bodech uvádíme ke každému okruhu výrazů několik příkladů z výchozího textu (pokud jsme výrazy překládali, uvádíme i český překlad):

- těžba, názvy nerostů, zdroje energie: *los minerales metálicos (kovové nerosty), los minerales no metálicos (nekovové nerosty), el petróleo (ropa), el carbón (uhlí), el plomo (olovo), el cinc (zinek), la plata (stříbro), el oro (zlato), el cobre (měď), el hierro (železo), el tungsteno (wolfram), el estaño (cín), el molibdeno (molybden), el mercurio (rtuť), el vanadio (vanad), el arsénico (arzen), el selenio (selen), el aluminio (hliník), el gas natural (zemní plyn), los minerales de alta ley (nerosty vysoké ryzosti), los yacimientos petrolíferos (ropná ložiska), la fuente de energía renovable (obnovitelný zdroj energie), las centrales térmicas (tepelné elektrárny) atd.;*
- názvy rostlin: *el arroz (rýže), el maíz (kukuřice), la caña de azúcar (cukrová třtina), el ají (paprika), la patata (brambory), el algodón (bavlna), el olivo (olivovník), la vid (vinná réva), el boniato (batáty), la naranja (pomeranč), el limón (citrón), el plátano (banán), el mango (mango), el aguacate (avokádo), el café (káva), el cacahuete (arašíd), la papaya (papája), la yuca (juka), la soya (sója), el yute (juta), el cacao (kakao), el olluco (melok hlíznatý), la oca (šťável hlíznatý), la quinua (merlík chilský); la caoba (svietenie mahagonová), el eucalipto (eukalyptus), el guayacán (guajak), la lupuna (vlnovec pětimužný), el diablo fuerte (nohoplod) atd.;*
- názvy zvířat: *las llamas (lamy), los guanacos (lamy guanako), las vicuñas (vikuně), las alpacas (alpaky), el ganado bovino/vacuno (hovězí dobytek), el ganado porcino (vepřový dobytek), el ganado ovino (ovčí dobytek), el ganado caprino (kozí dobytek),*

el ganado auquénido (dobytek z čeledi velbloudovitých), los cuyes (morčata), los equinos (koně), las anchovetas (sardele peruánské), las ballenas (velryby), los bacalaos (tresky), los tiburones (žraloci), las sardinas (sardinky), los crustáceos (koryši), el machete (placka zdobená), los cormoranes (kormoráni), los pelícanos (pelikáni), los piqueros (terejové) atd.;

- ekonomická terminologie: *la importación (import, dovoz), la exportación (export, vývoz), la oferta de mano de obra (nabídka pracovní síly), el endeudamiento externo (zahraniční dluh), el ingreso neto (čistý příjem), el precio spot (aktuální tržní cena), el valor añadido (přidaná hodnota), el producto interno bruto/PIB (hrubý domácí produkt/HDP), la población económicamente activa/PEA (ekonomicky aktivní obyvatelstvo/EAO), el ingreso «per cápita» (příjem na jednoho obyvatele), la acumulación de capital (hromadění kapitálu), el déficit fiscal (fiskální deficit); [...] a través de Petro-Perú y Electro-Perú, holding esta última de empresas eléctricas regionales [...]. ([...] prostřednictvím společnosti Petro-Perú a holdingové společnosti Electro-Perú, která řídí regionální elektrárny.) atd.;*
- terminologie z oblasti průmyslu: *el sector servicios (sektor služeb), el sector manufacturero (zpracovatelský sektor), el sector industrial (průmyslový sektor), la petroquímica (petrochemický průmysl), la metalurgia (hutnictví) atd.;*
- zemědělská terminologie: *los cultivos en/de secano (pěstování plodin na nezavlažované půdě), la tierra en barbecho (půda, která leží ladem), los suelos aluviales (půda naplaveninového původu) los suelos forestales (lesní zemina), las tierras de labor/las tierras labradas (obdělávaná půda), las sequías (období sucha), la salinización (salinizace půdy), el período de floración (období květu), la ganadería extensiva (chov ve velkém), los campos de cultivos mixtos (pole se smíšenými plodinami) atd.;*
- slovní zásoba z oblasti rybolovu a lodního průmyslu: *las redes de algodón (bavlněné rybářské sítě), los arpones (harpuny), los anzuelos (háčky), los astilleros (loděnice), los diques secos (suché doky), los diques flotantes (plovoucí doky), los barcos de guerra (válečné lodě), los barcos mercantes (obchodní lodě), los remolcadores (remorkéry), las barcazas fluviales (říční nákladní lodě) atd.;*
- demografická terminologie: *el crecimiento de la población (nárůst počtu obyvatel), el promedio anual del crecimiento de la población (průměrný roční přírůstek obyvatel), la mortalidad infantil (dětská úmrtnost), la esperanza de vida (očekávaná*

délka života), la tasa del crecimiento de la población (míra růstu počtu obyvatel), la densidad media de la población (průměrná hustota obyvatel), la natalidad (porodnost), la mortalidad (úmrtnost) atd.;

- geografická terminologie: el zócalo continental (kontinentální šelf), la zona semiárida (polopouštní oblast) atd.;
- názvy výrobků: los tableros contrachapados (překližkové desky), la harina de pescado (rybí moučka), los bienes de consumo (spotřební zboží) atd.;
- jména měst, regionů atd.: Pucallpa, Iquitos, San Ramón, Oxapampa, Villa Rica, Piura, Tumbes atd.;
- jména indiánských kmenů a jazyků: quechuas, aymaras, jíbaros, huitomas; jívaro, panoa, pebo, arawak atd.
- názvy společností: el Servicio Industrial de la Marina de Guerra, Petro-Perú, Belco Petroleum atd.;
- osobnosti: Pedro de la Gasca, Francisco Pizarro atd.;
- letopočty: En el año 1961, la mitad de la población económicamente activa (PEA) estaba dedicada a las labores agrícolas [...]. (V roce 1961 polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) pracovala v zemědělství [...].); La ganadería en La Selva es escasa y de reciente introducción; sólo a partir de 1950 tienen alguna importancia los bovinos [...]. (S chovem dobytka se v pralesní oblasti začalo teprve nedávno a počet kusů dobytka je nízký. Od roku 1950 má větší význam pouze chov skotu [...].);
- číselné údaje: Los peruanos eran, en 1876, poco más de 2.600.000 [...]. (V roce 1876 mělo Peru něco málo přes 2 600 000 obyvatel [...].); Destacan el departamento de Pasco, donde el 16 % de los asalariados, son mineros, Madre de Dios, 6,5 %, Huancavelica y Tacna, 5 %, e Ica, 4,6 %. (V tomto odvětví vyniká především region Pasco, ve kterém 16 % pracujících tvoří horníci. Následuje departament Madre de Dios se 6,5 %, Huancavelica a Tacna s 5 % a Ica se 4,6 %.) atd.;
- názvy oblastí, řek atd.: la Ceja de Selva, Puna; Alto Marañón, Mantaro, Apurímac atd.;
- výčty: Se cultiva alfalfa, arroz, maíz, caña de azúcar, ají, patata, algodón, olivo, vid, boniato, naranja, limón, plátano y mango. (Pěstuje se zde vojtěška, rýže, kukuřice, cukrová třtina, papriky, brambory, bavlna, olivovníky, vinná réva, batáty, pomeranče, citróny, banány a mango.); Desde el siglo pasado, Perú ha sido un gran exportador

de plomo, cobre, hierro y cinc y, en pequeña escala, de tungsteno, manganeso, estaño y molibdeno. (Od 19. století je Peru velkým vývozcem olova, mědi, železa a zinku a v malém množství také wolframu, manganu, cínu a molybdenu.) atd.

1.3.1.2.6 Větná struktura

Syntax výchozího textu odpovídá funkčnímu stylu odbornému. V komunikátu převažují souvětí nad větami jednoduchými a souvětí podřadná nad souřadnými. Souvětí jsou často dlouhá a složitá. Prostřednictvím dlouhých souvětí autor do textu doplňuje různé okolnosti a text je informačně nasycený. V rámci souvětí podřadných převažují vedlejší věty vztahné. Dále se často objevují vedlejší věty přípustkové a příčinné. V rámci souvětí souřadných se nejčastěji uplatňuje vztah slučovací. V odborných textech se často uplatňuje opisné pasivum. Ze syntaktických stylistických prostředků se v textu objevuje parenthese. Dále byl ve výchozím textu zaznamenán častý výskyt opisných a polovětných vazeb, tj. jazykového prostředku, kterým čeština nedisponuje (viz 3.1.2.3.1 *Opisné vazby* a 3.1.2.3.2 *Polovětné vazby*). V následujícím dělení vět vycházíme z učebnice *Moderní gramatika španělštiny* od Jany Králové, Josefa Dubského a Valeria Báeze San Josého:

- věta jednoduchá: *En torno a cinco cuencas hidrográficas se localizan preferentemente los hombres andinos: Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota y lago Titicaca.; El importante sector productivo de la minería ocupa el 2 % de la población.;*
- souvětí:
  - souřadné:
    - vztah slučovací: *En 1961, las fábricas ocupaban un 19 % de la PEA y en 1985 sobrepasaban el 11 %.; Las inversiones extranjeras son escasas y las exportaciones prácticamente no permiten la acumulación de capital [...].;*
    - vztah odporovací: *Los rendimientos por hectárea crecieron un 2 % entre los años 1970 y 1980, pero no han significado un aumento de la producción [...].; [...] las concentraciones urbanas crecen con rapidez debido al incremento de los yacimientos petrolíferos, pero más del 60 % de los habitantes viven en el medio rural.;*

- vztah stupňovací: [...] *la consolidación de un mercado que ya es autosuficiente, e incluso reporta excedentes para la exportación.*;
  - vztah důvodový: *Los 8.000.000 de hectáreas cultivables de la región de La Costa son los más productivos; en ellos se logran los mejores beneficios económicos [...].; La producción [...] siguió creciendo y modernizándose; así, en 1941 se cultivaron 51.000 hectáreas [...].;*
  - vztah důsledkový: *En general, Perú es un país donde la natalidad (33 % en 1985) supera de lejos a la mortalidad (10 % en 1985), por lo cual tiene un crecimiento demográfico alto [...].; [...] el sector agrario no se ha recuperado del todo de la reforma, por lo cual parte de las escasas divisas se utilizan [...].;*
- podřadné:
- věty přísudkové: *En general, el problema más grave de los trabajadores es que sólo el 35 % tienen un empleo con un buen nivel de salario [...].;*
  - věty obsahové:
    - věty podmětné: *Finalmente, al hacer un análisis global, se ve que, desafortunadamente, la producción destinada a la exportación consiste en materias primas sin elaborar [...].; De acuerdo con las prospecciones se estima que, de seguir el actual ritmo de explotación, el cobre duraría 100 años más [...].;*
    - věty předmětné: *[...] los historiadores económicos coinciden en que durante el siglo XIX los sistemas de explotación de los recursos marinos eran similares [...].; [...] el guano sí les aseguraba la carga de retorno y esa circunstancia explica que buena arte de las veredas (aceras) de Lima fueran hechas con lajas inglesas [...].;*
    - věty přívlastkové spojivé: *Esta última cifra es similar a la de Irlanda y Siria, pero con la diferencia de que en estos dos países el PIB se halla repartido entre [...].; El ganado auquénido [...] se localiza principalmente en los puntos más altos y fríos de Perú, en donde aportan un mayor rendimiento [...].;*
  - věty determinující (přívlastkové vztahné):
    - věty restriktivní (přívlastkové vlastní): *Del 90 % de alumnos que cursan estudios básicos o primarios, menos de la mitad siguen estudios*

secundarios [...]»; Los medios tecnológicos que se emplean en las industrias procesadora y conservera se actualizan constantemente [...].;

➤ *věty nerestriktivní (přívlastkové nevlastní): En el año 1961, la mitad de la población económicamente activa (PEA) estaba dedicada a las labores agrícolas, que hoy sólo absorben un 37 % [...].; Además, son importantes el sector de transportes y el de la construcción, que representan un 4 % y un 5 % respectivamente del PEA.;*

▪ *věty příslovečné:*

➤ *vztahy časové: A partir de 1960, cuando más del 30 % de la población era analfabeta, se han realizado diversas campañas [...].; Dichos campos, al cabo de 2 o 3 años son abandonados y vuelven a ser labrados nuevamente al cabo de unos 10 o 15 años, cuando han recuperado parte del nivel de fertilidad inicial.;*

➤ *vztahy místní: Destacan el departamento de Pasco, donde el 16 % de los asalariados son mineros, Madre de Dios, 6,5 % [...].;*

➤ *vztahy způsobové: Hoy se registran importantes variaciones en los ingresos pesqueros únicamente cuando la corriente de «El Niño» se desplaza hacia el sur, como sucedió por última vez en abril de 1983.; [...] y son criados en régimen de tipo extensivo, al igual que ocurre con vacunos, ovinos y porcinos.;*

➤ *vztahy příčinné: La población andina muestra una fuerte tendencia a envejecer, ya que los jóvenes emigran hacia el litoral en busca de trabajo [...].; No se puede hablar de ciudades o regiones industriales, porque sólo cuatro departamentos ocupan la mitad de su población activa en dichos menesteres [...].;*

➤ *vztahy účelové: Se pretende que estas especies proporcionen la leche y carne necesaria para los pobladores [...].;*

➤ *vztahy podmínkové: [...] antimonio, indio y otros están potencialmente disponibles en los yacimientos si el mercado los demanda.;*

➤ *vztahy přípustkové: La ganadería de La Costa, aunque ha logrado un regular nivel tecnológico, es muy limitada por la falta de agua [...].; La región de La Selva, de reciente colonización, aunque ocupa más de un 60 % de la superficie nacional, tiene un área agrícola [...].;*

- délka vět: souvětí jsou často velmi dlouhá; například následující souvětí tvoří ve výchozím textu celý jeden odstavec: *La composición étnica de esta nación es muy variada, estimándose que casi la mitad de los habitantes son de origen suramericano prehispano, el 36 por ciento descende de la mezcla de europeos con quechuas, aymaras y otros amerindios, y un 10 por ciento muestran entre sus antepasados a africanos desde la colonia y asiáticos desde las primeras épocas de la joven república.*; jelikož české věty jednoduché i česká souvětí bývají v porovnání se španělštinou kratší, v překladu často rozdělujeme původní dlouhé věty na několik samostatných vět; text je díky tomu srozumitelnější a odpovídá českým konvencím;
- opisné pasivum: „Základním tvarem opisného pasiva je spojení ser + participium. Příčestí se shoduje v rodě a v čísle s podmětem věty. Pokud je činitel děje vyjádřen, je doprovázen předložkou por [...]“⁹: *Muchas imágenes del mundo prehispanico fueron grabadas en los telares en los que las mujeres tejían maravillosos tapices [...]. (Mnoho obrazů předkoloniálního období bylo zachyceno prostřednictvím tkalcovských stavů, na nichž ženy tkaly nádherné gobelíny [...]); [...] el 7 de mayo de 1973 son expropiadas las empresas [...]. (7. května 1973 byly znárodněny podniky [...]); También el guano fue desplazado poco a poco por el salitre en el último cuarto del siglo XIX [...]. (V poslední čtvrtině 19. století bylo guáno postupně nahrazováno ledkem [...])* atd.;
- stylistické prostředky:
  - parenteze (vsuvka): *Existen en Perú más de treinta y cinco centros de educación superior, en general de carácter estatal, y sobresalen entre ellos [...]. (V Peru existuje více než třicet pět center vysokoškolského vzdělávání. Většinou se jedná o státní školy a mezi nejproslulejší patří univerzity [...]); El algodón, explotado desde tiempos precolombinos, ocupa más de un 17 % de las tierras [...]. (Bavlna, pěstovaná již v předkolumbovském období, zabírá více než 17 % obdělávané půdy [...]);*
- opisné vazby: *[...] han empezado a cambiar sus sistemas de explotación agrícola, caza y pesca. ([...] začali měnit své zvyklosti v zemědělství, lovu a rybolovu.);*

---

⁹ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 126.

- polovětné vazby: *Los hombres jóvenes buscan trabajo en las industrias de la costa, dejando las ciudades serranas para los viejos y los niños.* (Mladí lidé z hor hledají práci v průmyslových oblastech na pobřeží. V horách zůstávají staří lidé a děti.)

1.3.1.2.7 Suprasegmentální prvky

U textů mluvených se mezi suprasegmentální prvky řadí například slovní přízvuk, intonace, barva hlasu, frázování, pauzy atd. V rámci psaných textů mezi tyto prvky řadíme například styl písma (tučné písmo, kurzíva atd.) a interpunkci (o problematice interpunkce viz 3.1.2.1 *Problematika interpunkce*):

- kurzíva: kurzívy je v textu použito k odlišení přejatých výrazů z angličtiny od okolního textu (el *boom* pesquero = rybářský boom; [...] a través de Petro-Perú y Electro-Perú, *holding* esta última de empresas eléctricas regionales [...]. = [...] prostřednictvím společnosti Petro-Perú a holdingové společnosti Electro-Perú, která řídí regionální elektrárny.); dále jsou kurzívou psány popisky k obrázkům;
- velikost písma: popisky k obrázkům jsou od hlavního textu odlišeny nejen kurzívou, ale také menší velikostí písma.

1.3.2 Stylistická analýza textu na základě stylových faktorů

Následující analýza bude vycházet z pojetí paní profesorky Jany Králové v díle *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Na výstavbě textu se ve fázi selekční i integrační podílejí různé stylové faktory. Ty lze rozdělit do dvou skupin: stylové faktory objektivní a stylové faktory subjektivní.

1.3.2.1 Stylové faktory objektivní

„Stojí v procesu komunikace mimo autorský subjekt. Vytvářejí limity pro užití výrazových prostředků, jimiž tvůrce textu disponuje.“¹⁰ Při tvorbě sdělení záleží na podmínkách komunikace a komunikačním záměru autora. Objektivní stylové faktory

¹⁰ KRÁLOVÁ, Jana: *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, s. 9.

je možné označit i jako faktory mimopersonální, i přesto ale konečný výběr vyjadřovacích prostředků zůstává na autorovi textu. K objektivním stylovým faktorům patří:

- osa mluvenost – psanost: výchozí text je text psaný, tištěný;
- osa připravenost – nepřipravenost: jedná se o text předem připravený; čas na přípravu textu se odráží například v propracované syntaxi a lexiku;
- osa intimnost – veřejnost: výchozí text spadá do skupiny veřejných komunikátů;
- osa přítomnost – nepřítomnost adresáta sdělení: adresát sdělení není v textu přítomen, autor ho neslovuje;
- vazba na komunikační situaci: výchozí text je situačně nezakotvený (situační nezakotvenost je rysem odborných textů) a směřuje k nadčasovosti, tj. univerzální platnosti podaných informací;
- základní funkce sdělení: v české stylistice je funkce projevu považovaná za nejdůležitější stylový faktor; určitý text může plnit několik funkcí najednou, ale jedna z nich je vždy funkcí dominantní; hlavní funkcí tohoto textu je funkce sdělovací (v souladu se zařazením textu do stylu odborného);
- téma komunikátu: viz *1.3.1.2.1 Téma a obsah*.

1.3.2.2 Stylové faktory subjektivní

Stylové faktory subjektivní (individuální, personální) jsou spjaty s osobou tvůrce textu. Patří k nim:

- osobnost autora: o autorovi viz *1.3.1.1.1 Vysílatel*; autorova osobnost je v textu potlačena, volí neosobní vyjadřování;
- záměr autora: viz *1.3.1.1.3 Účel* a *1.3.1.1.7 Důvod*;
- vztah autora a příjemce sdělení: v tomto bodě je nasnadě nejprve odlišit pojmy příjemce a adresát sdělení; překladatel zpravidla nebývá adresátem překladu, protože texty nebývají primárně vytvářeny proto, aby byly překládány; v případě našeho textu autor adresoval text španělsky mluvícím čtenářům, překladatel funguje jako příjemce textu a text překládá pro česky mluvící adresáty; adresát není v textu přítomen, autor ho neoslovuje; více informací o adresátovi viz *1.3.1.1.2 Adresát*.

2. Metoda překladu

Proces překladu ze španělštiny do češtiny probíhal na základě předchozí pečlivé analýzy výchozího textu, která vycházela převážně z přístupu Christiane Nordové (viz výše). Překlad textu probíhal ve fázích, které vydělil Jiří Levý, tj. pochopení originálu, interpretace a přestylování. K pochopení originálu napomohly konzultace s vedoucí práce doktorkou Vandou Obdržálkovou, studium v rámci předmětu *Dějiny a kultura* na Ústavu translatologie a využití paralelních textů. Důležitým zdrojem informací byl rovněž internet. S ohledem na mezikulturní rozdíly a v zájmu zachovat smysl, funkci a stylistické zařazení textu bylo v cílovém textu provedeno několik změn (viz 3. *Překladatelské problémy a posuny*).

Při překládání ze španělštiny do češtiny jsme používali španělsko-český slovník *Lingea*. Pokud jsme v tomto slovníku nějaký termín nedohledali, použili jsme *Diccionario de la lengua española* Španělské královské akademie, který je dostupný on-line. V tomto slovníku je k výrazu uvedeno synonymum, nebo je výraz vysvětlen. Dalším řešením takových situací byl překlad přes třetí jazyk, konkrétně přes angličtinu. Nejprve jsme vyhledali překlad španělského výrazu do angličtiny a poté překlad anglického výrazu do češtiny. V případech, kdy jsme potřebovali ověřit českou gramatiku nebo pravopis, použili jsme *Internetovou jazykovou příručku* Ústavu pro jazyk český.

Při překladu originálu posloužily jako paralelní texty především tyto tituly: dílo od odborníka na dějiny Peru Bohumila Roedla s názvem *Peru*, které vyšlo v rámci edice *Stručná historie států*, kapitola o Peru z díla předního amerikanisty Josefa Opatrného *Amerika v proměnách staletí* a dvě díla od zakladatelky Nadačního fondu Inka Olgy Vilímkové *Učitelkou v Peru* a *Peru – děti Inků*. Jako zdroje pro komentář posloužily zejména následující díla: *Umění překladu* od Jiřího Levého, *Současná česká stylistika* od kolektivu autorů Marie Čechové, Jana Chloupka, Marie Krčmové a Evy Minářové; *Stylistické minimum* od kolektivu autorů Jana Chloupka, Marie Krčmové a Evy Minářové; *Text Analysis in Translation* od Christiane Nordové; *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky* od Petra Mareše; *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny* od Jany Králové a *Moderní gramatika španělštiny* od Jany Králové, Josefa Dubského a Valeria Báeze San Josého.

Pro účely překladu jsme si zvolili fiktivního čtenáře cílového textu. Námi zvolený čtenář je studentem oboru, na kterém se učí o zemích Latinské Ameriky, tedy i o Peru. Může se jednat například o studenta Iberoamerikanistiky, Hispanistiky nebo Mezikulturní komunikace. S ohledem na cílového čtenáře jsme v překladu provedli několik změn.

Několikrát jsme například použili vnitrotextovou vysvětlivku, díky níž se text stal srozumitelnějším. Zároveň jsme však počítali s tím, že studenti vysokých škol jsou zvyklí si neznámé informace vyhledávat v odborné literatuře či na internetu, tudíž byl text zjednodušen jen do určité míry.

3. Překladatelské problémy a posuny

3.1 Překladatelské problémy a jejich řešení

3.1.1. Rovina lexikální

3.1.1.1 Terminologie

Jak již bylo řečeno v rozboru originálu, vyskytuje se v textu řada názvů plodin, zvířat, nerostů atd. Tyto výrazy lze zařadit do tří různých skupin:

- pro daný výraz existuje v češtině přímý ekvivalent, jedná se o běžně užívaný výraz (např. *el maíz = kukuřice, las llamas = lamy, el cobre = měď* atd.);
- v češtině existuje přímý ekvivalent, ale nejedná se o běžně užívaný výraz (*el olluco = melok hlíznatý, la caoba = svietenie mahagonová, el barrilete = tuňák pruhovaný* atd.);
- pro daný název neexistuje český výraz; takové případy jsme v překladu řešili například opisem, generalizací, uvedením latinského názvu atd.

Příklad druhého typu:

- *[...] se cultivan de forma exclusiva los tradicionales tubérculos (olluco, oca, y mashua o añu) [...]. = Pouze zde se [...] pěstují tradiční hlízy (melok hlíznatý, šřavel hlíznatý a lichoreřišnice hlíznatá) [...].*

(Zde bylo nutné dohledat, že *mashua* a *añu* nejsou dvě různé plodiny, ale že *añu* je kečuánský výraz pro *mashua*.)

Příklady třetího typu (další příklady v části 3.1.1.3 *Překladatelské vysvětlivky a upřesnění*):

- *La autosuficiencia en hidrocarburos se debe a las dos refinerías de Lima [...]. = Co se týče těžby ropy, zemního plynu a černého uhlí, je Peru soběstačné díky dvěma rafinériím v Limě [...].*

(Slovníkový překlad výrazu *hidrocarburo* je *uhlovodík*. Z kontextu je ale zřejmé, že tento pojem v daném případě nelze v překladu použít. Nakonec jsme zvolili opis, jelikož v češtině neexistuje podobný nadřazený výraz.);

- *Pero dicha producción no es muy estable, debido a las epidemias de roya amarilla y braca [...]. = Nicméně produkce a výnosy z prodeje kávy nejsou příliš stabilní kvůli plísni napadající listy kávovníku (tzv. kávová rez), kvůli škůdcům (*Hypothenemus hampei*) [...].*

(V tomto případě jsme uvedli obecný pojem a do závorky latinský název konkrétního škůdce, pro který neexistuje český ekvivalent.);

- *[...] pescado fresco (bonito, machete, barrilete y caballa), dedicado al consumo directo [...]. = [...] čerstvých ryb (pelamida, konkrétně *Sarda chiliensis lineolata*; placka zdobená, tuňák pruhovaný, makrela japonská) určených k přímé konzumaci [...].*

(*Bonito* je ryba žijící ve vodách Tichého oceánu u Jižní Ameriky, konkrétně se jedná o poddruh *Sarda chiliensis lineolata*. Pro tento latinský název však neexistuje český ekvivalent. Proto jsme v překladu uvedli český rodový název *pelamida* a doplnili ho latinským názvem daného poddruhu.);

- *En el capítulo alimentario participan 20.000 empresas, cuos 75.000 trabajadores producen harina, [...] patés y fiambres, conservas de pescado [...]. = Na výrobě potravin se podílí 20 000 podniků, jejichž 75 000 zaměstnanců vyrábí mouku, [...] paštiky, uzeniny a další masné výrobky, rybí konzervy [...].*

(Španělský výraz *fiambre* označuje výrobky ze zpracovaného – uvařeného, upečeného, uzeného, nasoleného atd. – masa, které se konzumují zpravidla zastudena. V češtině takový nadřazený výraz neexistuje, proto jsme zvolili jeden příklad a doplnili ho spojením *a další masné výrobky*.)

V textu se dále objevuje řada termínů. Ve většině případů se jedná o běžně užívané termíny, pro které nebylo obtížné dohledat český ekvivalent. U několika termínů však bylo potřeba si projít několik španělských textů, ve kterých se termín vyskytoval, a poté několik českých paralelních textů, abychom si byli jisti, že je vybraný překlad termínu adekvátní.

Příklady:

- *el valor añadido* → *přidaná hodnota*;
- *el producto interno bruto/PIB* → *hrubý domácí produkt/HDP*;
- *el promedio anual del crecimiento de la población* → *průměrný roční přírůstek obyvatel*;

- *la mortalidad infantil* → *dětská úmrtnost*;
- *la zona semiárida* → *polopouštní oblast*.

(Zde jsme pro překlad vybírali mezi dvěma variantami – *polopouštní* a *semiaridní oblast*. Nakonec jsme se rozhodli pro srozumitelnější variantu, tedy *polopouštní oblast*.)

3.1.1.2 Názvy měst, společností, kmenů a dalších

Pokud pro názvy měst nebo oblastí neexistuje přímý český ekvivalent (např. *Amazonia* → *Amazonie/Amazonský prales*), ponecháváme název v původním znění, a to i v případech, kdy by bylo možné název přeložit (např. *Madre de Dios* → *Matka boží*, *La Libertad* → *Svoboda*).

Příklad:

- *[...] sólo cuatro departamentos ocupan la mitad de su población activa en dichos menesteres (Lima, La Libertad, Ancash y Lambayeque) y otros cinco, aproximadamente un tercio (Arequipa, Moquegua, Junín, Piura e Ica). = [...] pouze čtyři departamenty (Lima, La Libertad, Ancash a Lambayeque) zaměstnávají polovinu svého aktivního obyvatelstva ve výrobním sektoru a dalších pět (Arequipa, Moquegua, Junín, Piura a Ica) jich v tomto odvětví zaměstnává přibližně třetinu [...].*

V textu originálu se často objevuje pojmenování *La Costa*, *La Sierra* a *La Selva*. U prvního výskytu těchto výrazů jsme v překladu pojmy přeložili do češtiny a do závorčky uvedli španělský název. U dalších výskytů už jsme výrazy jen přeložili do češtiny.

Příklady:

- *Las emigraciones desde el área andina hacia La Costa y Selva han sido muy importantes [...]. = Důležitou roli hraje migrace obyvatel z And do pobřežní (tzv. Costa) a pralesní oblasti (tzv. Selva).;*
- *Los 8.000.000 de hectáreas cultivables de la región de La Costa son los más productivos [...]. = Nejvýnosnější obdělávatelnou půdou je 8 miliónů hektarů na pobřeží.;*

- *La ganadería en La Selva es escasa y de reciente introducción; sólo a partir de 1950 tienen alguna importancia los bovinos [...]. = S chovem dobytka se v pralesní oblasti začalo teprve nedávno a počet kusů dobytka je nízký. Od roku 1950 má větší význam pouze chov skotu [...].;*
- *De cultura menos desarrollada que la de los pobladores de La Sierra [...]. = Tito obyvatelé, jejichž kultura je méně rozvinutá než u obyvatel horských oblastí (tzv. Sierra) [...].;*
- *En la región de La Sierra, la mayor parte de la población se dedica a la agricultura [...]. = V oblasti hor se většina obyvatel věnuje zemědělství [...].*

Pro názvy indiánských kmenů a jazyků neexistuje český ekvivalent. Z toho důvodu je ponecháváme v původním znění.

Příklad:

- *[...] están organizados en las siguientes colectividades: los jíbaros, huitomas, ticunas, cocames, yaguas, panos, campas, machiguenchas y amahuacos. = [...] dělí se do následujících kmenů: jíbaros, huitomas, ticunas, cocames, yaguas, panos, campas, machiguenchas a amahuacos.;*
- *[...] algunos de estos dialectos, como el jívaro, panoa o pebo son remanentes muy particulares; en cambio los camas, piros o cochamas hablan variantes del arawak y tupí en una amplia área de dispersión. = Některé z jejich dialektů, například jívaro, panoa nebo pebo, se používají již jen ojediněle, zatímco různé varianty jazyků arawak a tupí jsou používané na rozlehlém území například kmeny campas, piros nebo cochamas.*

Nepřekládáme ani názvy společností, přestože jednotlivé složky názvy mají svůj český ekvivalent.

Příklad:

- *Especial importancia tiene en la actualidad el Servicio Industrial de la Marina de Guerra [...]. = Významné postavení má v současnosti společnost Servicio Industrial de la Marina de Guerra [...].*

3.1.1.3 Překladatelské vysvětlivky a upřesnění

Jak už bylo zmíněno, zvolili jsme si pro účely překladu za fiktivního čtenáře studenta vysoké školy. Aby byl text pro studenty srozumitelnější, doplnili jsme ho několika vysvětlivkami či krátkými upřesněními. Volili jsme vnitrotextové vysvětlivky, které na rozdíl od poznámek pod čarou neodpoutávají pozornost od hlavního textu. Díky vysvětlivkám ušetří čtenář poměrně hodně času, protože si nemusí každý neznámý pojem vyhledávat v odborné literatuře nebo na internetu.

3.1.1.3.1 Upřesnění

Ve výchozím textu se často objevovaly názvy měst, regionů, řek atd. Pro upřesnění a snazší orientaci jsme název vyhledali na internetu a v překladu doplnili, zda se jedná o město nebo celý region atd.

Příklady:

- *En torno a cinco cuencas hidrográficas se localizan preferentemente los hombres andinos: Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota y lago Titicaca. = Nejvíce obyvatel And žije v okolí pěti velkých vodních zdrojů: poblíž povodí řek Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota a u jezera Titicaca.*

(V tomto případě jsme dohledali, že Alto Marañón, Mantaro, Apurímac a Vilcanota jsou řeky.);

- *[...] y están localizados preferentemente en Pucallpa, Iquitos, San Ramón, Oxapampa, Villa Rica [...]. = [...] nachází se převážně ve městech Pucallpa, Iquitos, San Ramón, Oxapampa, Villa Rica [...].*

(Zde jsme vyhledali, že daná jména označují peruánská města. Zároveň jsme odstranili problém se skloňováním.);

- *[...] y la última gran empresa estatal es Minero-Perú que en Antamina produce cobre, plata y cinc y en Cerro Verde, cobre electrolítico; además refina cobre en Ilo [...]. = [...] a posledním velkým státním podnikem je Minero-Perú, který v dole Antamina těží měď, stříbro a zinek, v dole Cerro Verde elektrolytickou měď a ve městě Ilo navíc rafinuje měď [...].*

(Zde jsme vyhledali, že Antamina a Cerro Verde jsou doly a Ilo město.).

3.1.1.3.2 Vysvětlivky

- *En la Amazonia, la población se agrupa en la estrecha banda de la Ceja de Selva [...]. = V Amazonii žije nejvíce obyvatel v úzkém pásmu hlubokého deštného pralesa na východě And (tzv. Ceja de Selva) [...].*
(Zde jsme vysvětlili pojem *Ceja de Selva*.);
- *[...] sobresalen entre ellos las universidades de San Marcos, del Cuzco, la Agraria y la Católica. = [...] mezi nejproslulejší patří univerzity v San Marcos, Cuzcu a Zemědělská a Katolická univerzita v Limě.*
(Autor textu pravděpodobně předpokládal, že pokud u posledních dvou univerzit neuvede město, ve kterém se nachází, čtenář si domyslí, že se nacházejí v hlavním městě, protože tam se nejčastěji nalézají nejproslulejší univerzity. My jsme v překladu pro lepší srozumitelnost doplnili, že se jedná o hlavní město Peru, tj. Limu.);
- *También los planes de educación intentan impartir la enseñanza en los dos idiomas predominantes: el castellano y el quechua. = Vzdělávací plány se rovněž snaží umožnit vzdělávání ve dvou převládajících jazycích – španělštině (kastilštině) a v jazyce kečua.*
(Zde jsme text pozměnili z toho důvodu, že ne každý čtenář si ihned spojí kastilštinu se španělštinou.);
- *[...] sólo los de mayor valor comercial se realizan bajo la modalidad de riego por gravedad o inundación. = [...] pouze ty s větší tržní hodnotou se zavlažují. Díky gravitaci přiteče voda kanály či podzemním potrubím až na obdělávané pole a půda vodu postupně vsakuje. Pokud je voda přiváděna pouze na některé části pole, jde o zavlažování podmokem. Stojí-li voda na celém pozemku delší dobu, jedná se o zavlažování výtopou.*
(Zde jsme vysvětlili pojem *el riego por gravedad o inundación*.);
- *[...] su resistencia al clima y a los pastos duros. = [...] se umí přizpůsobit zdejšímu klimatu a pastvinám s vysokým obsahem celulózy, která je špatně stravitelná.*
(V tomto případě jsme nedohledali žádný pojmový ekvivalent pro termín *pastos duros*. Proto jsme si ve španělsky psaných textech vyhledali, co tento termín znamená, a pojem opsali.);
- *Más del 70 % de la madera proviene de seis especies: cedro, roble, tornillo, caoba, moena y eucalipto [...]. = Více než 70 % dřeva pochází ze šesti druhů stromů: z cedru, dubu, z nejmohutnějšího stromu jihoamerického pralesa zvaného tornillo (latinsky*

Cedrelinga cateniformis), ze svietenie mahagonové, ze stromu moena (latinsky Nectandra longifolia) a eukalyptu [...].

(Vysvětlení viz níže.);

- Otros productos del bosque no maderable también se comercializan, como la cascarilla o quina, el cubé o larbasco, la tara, el curare, el oje o látex, y los palmitos. = Kromě dřeva se na trh uvádějí i další produkty z pralesa: kůra stromu cascarilla (quina; latinsky Cinchona pubescens) obsahující chinin a rostlina z čeledi bobovitých tara (latinsky Caesalpinia spinosa), která je zdrojem tříslovin, mají léčivé účinky; z pryskyřice ze stromu cubé (latinsky Lonchocarpus utilis) nebo ze stromu barbasco (latinsky Lonchocarpus urucu) se vyrábí přípravek hubící hmyz a ryby; šípový jed kurare; latex (kaučukové mléko), který se získává ze stromu oje (latinsky Ficus insipida); palmové výhonky.

(Ve výchozím textu se hojně objevují názvy místních rostlin. Pro řadu z nich neexistuje český ekvivalent. Vyhledávání dané rostliny nám mnohdy znepríjemňoval fakt, že ve výchozím textu je často uvedena jedna z místních variant názvu. Pokud určitá realie neexistuje v cílovém jazyce, překladatel může výraz substituovat výrazem domácím. To se děje například při překladu uměleckých textů. Při překladu odborných textů nám však jde o přesnost, a proto je zde substituce vyloučená. Existuje-li pro danou rostlinu český ekvivalent, použili jsme ho. V případech, kdy český ekvivalent neexistuje, jsme uvedli španělský název a do závorky přidali název latinský, podle kterého si čtenář může v případě zájmu rostlinu snadněji dohledat. V některých případech jsme připojili i krátkou vysvětlivku.);

- Sin embargo, algunos años las aguas polares de la corriente de Humboldt se han visto desplazadas por la corriente conocida como «El Niño», llamada así por su aparición en fechas próximas al 6 de enero. = Nicméně v některých letech ledovou vodu Humboldtova proudu otepluje voda proudu známého jako „El Niño“ (ve španělštině el Niño Jesús znamená Ježíšek), který se takto nazývá proto, že se objevuje v době kolem Vánoc.

(Kdybychom v překladu ponechali pouze název „El Niño“, český čtenář by nevěděl, jak přesně souvisí tento španělský výraz s Vánocemi. Z toho důvodu jsme uvedli i český překlad.);

- La explotación del cobre en Perú data de la época prehispánica cuando se empleaba para las aleaciones de bronce, tumbaga y champi. = Počátek těžby mědi v Peru se datuje od předkoloniálních dob, kdy se měď používala jako součást slitin (bronz;

tumbaga – slitina mědi a zlata, stříbra, cínu nebo zinku, nebo více než dvou prvků najednou; champi – slitina mědi, zlata a stříbra).

(Zde jsme vysvětlili pojmy *tumbaga* a *champi*.)

Další příklady:

- *El runasimi (runa, hombre; simi, boca) es la lengua autóctona más difundida en Perú [...]. = Quechua neboli runasimi (runa znamená ve španělštině člověk; simi znamená ústa; runasimi se volně překládá jako lidská řeč) je nejrozšířenějším domorodým jazykem v Peru [...].;*
- *en las regiones altiplánicas → v oblastech náhorních plošin (tzv. altiplano);*
- *según Pedro de la Gasca → podle španělského kněze, politika, diplomata a vojáka Pedra de la Gascy;*
- *debido a las epidemias de roya amarilla → kvůli plísni napadající listy kávovníku (tzv. kávová rez);*
- *Denegri → historik Félix Denegri;*
- *CENTROMIN (ex Cerro Pasco Corp.) → CENTROMIN (Empresa Minera del Centro del Perú, původně Cerro Pasco Corporation).*

Poznámka: Podobně jako jsme vysvětlili, kdo byl Pedro de la Gasca a Felix Denegri, chtěli jsme čtenářům překladu také osvětlit, kdo byl Saya Urínhuaca. Dané jméno se nám ale bohužel nepodařilo nikde dohledat, ponecháváme ho tedy bez vysvětlení.

3.1.1.4 Chyby v textu

V průběhu překladu jsme bohužel ve výchozím textu našli několik chyb. Abychom původní výraz opravdu mohli označit za chybný, museli jsme si projít několik textů týkajících se daného tématu. Pokud jsme si ověřili, že se opravdu jedná o chybu, v překladu jsme provedli náležitě úpravy.

Příklady:

- *Pero dicha producción no es muy estable, debido a las epidemias de roya amarilla y braca [...]. = Nicméně produkce a výnosy z prodeje kávy nejsou příliš stabilní kvůli*

plísni napadající listy kávovníku (tzv. kávová rez), kvůli škůdcům (Hypothenemus hampei) [...].

(Slovníkový překlad výrazu *braco/braca* znamená *ohař*. Bylo tedy zřejmé, že tento český ekvivalent nelze v daném případě použít. Hledání výrazu *braca* souvisejícího s pěstováním kávy bylo neúspěšné. Z toho důvodu bylo nutné si přečíst několik článků o pěstování kávy ve španělštině. Následně jsme zjistili, že správný výraz je *broca*, nikoli *braca*. *Broca* je hanlivý název pro hmyz, který napadá kávovníky. Jelikož pro tento druh hmyzu neexistuje český ekvivalent, zvolili jsme v tomto případě postup generalizace (*škůdce*) a do závorky jsme uvedli latinský název tohoto brouka.);

- *También en las márgenes de los ríos se cultiva el arroz en las «pozas» o «restingas», y en los «barriales». = Rýže se pěstuje také na březích řek, na kterých se budují hráze, a rýže se pěstuje jak dále od řeky v písčině, tak blíž k řece v bahništích.*

(Výraz *barrial* jsme ve slovníku nenašli. Ve slovníku jsme však objevili slovo *barrizal*, které se do češtiny překládá jako *bahniště* nebo *bahnisko*. V článcích o pěstování rýže jsme si potvrdili, že správný pojem je skutečně *barrizal*.);

- *Además, se explotan el hualtaco, oreja de león y guayacán (para parquet), lupuna, ulcumanu y [...]. = Dále se zde těží dřevo ze stromu hualtaco (latinsky *Loxopteriginum huasango*), oreja de elefante (latinsky *Enterolobium cyclocarpum*), guajaku (na výrobu parket), vlnovce pětimužného, ze stromu ulcumano (latinsky *Podocarpus oleifolius*) [...].*

(Na internetu jsme zjistili, že *oreja de león* je květina rostoucí v Africe. Při hledání stromu s názvem *oreja de león* jsme narazili na strom *oreja de elefante*, který roste v Jižní Americe. Český ekvivalent pro *oreja de elefante* neexistuje, v překladu jsme tedy ponechali opravený název a do závorky uvedli latinský název stromu. Drobná chyba se objevila rovněž v názvu dalšího stromu *ulcumano*. V původním textu stojí výraz *ulcumanu*. Takový strom ale neexistuje. Ve skutečnosti se jedná o strom *ulcumano*, kterému se jinak říká také *uncumanu*. V překladu jsme použili výraz *ulcumano* a do závorky jsme opět uvedli latinský název.);

- *[...] el cubé o larbasco [...]. = [...] z pryskyřice ze stromu cubé (latinsky *Lonchocarpus utilis*) nebo ze stromu barbasco (latinsky *Lonchocarpus urucu*) [...].*

(Na internetu jsme zjistili, že správný název stromu je *barbasco*, nikoli *larbasco*. V překladu jsme opravený výraz ponechali a do závorky opět uvedli latinský název.).

3.1.2 Rovina syntaktická

3.1.2.1 Problematika interpunkce

„Čeština vychází z tzv. germánského principu, proto užití jednotlivých interpunkčních znamének odpovídá spíše syntaktickému členění výpovědi. Oproti tomu španělská interpunkce odpovídá tzv. románskému nebo francouzskému principu a užití jednoduchých interpunkčních znamének vychází zejména z rytmického a sémantického členění sdělení.“¹¹ S ohledem na rozdílné užití interpunkčních znamének ve španělštině a v češtině bylo v překladu provedeno několik změn v porovnání s originálem. V následujícím dělení vycházíme z díla Jany Králové *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*.

3.1.2.1.1 Tečka

Použití tečky se ve španělštině a češtině v některých případech shoduje, v jiných liší:

- shody překladu s originálem:
  - tečka stojí ve španělštině i v češtině na konci jednotlivých výpovědí;
- rozdíly mezi překladem a originálem:
  - u číslovek od 1 000 výše se ve španělštině mezi jednotky klade tečka (*Los peruanos eran, en 1876, poco más de 2.600.000 [...]. = V roce 1876 mělo Peru něco málo přes 2 600 000 obyvatel [...].*);
  - u přímé řeči nebo citací se ve španělštině klade tečka až za uvozovky, v češtině stojí tečka před uvozovkami; povšimněme si rovněž rozdílu ve způsobu označení uvozovek a rozdílu u označení pro chybějící části textu (*Nada mejor para narrar este episodio de la historia económica de Perú que el informe de Denegri: «(...) Infortunadamente, el Perú no supo aprovechar [...]».* = *Nikdo tuto epizodu peruánské ekonomické historie nepopisuje lépe než historik Félix Denegri: „[...] Peru bohužel nedokázalo využít [...].“*);
  - ve španělštině se za stoletím nepíše tečka, v češtině ano; všimněme si také toho, že ve španělštině se století píšou římskými číslicemi, zatímco v češtině převládají arabské číslice (*Otras lenguas locales, como el mochica, sólo sobrevivieron hasta*

---

¹¹ KRÁLOVÁ, Jana: *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, s. 26.

fines del siglo XIX [...]. = Další místní jazyky, například mochica, se užívaly pouze do konce 19. století [...].).

3.1.2.1.2 Čárka

Čárky se ve španělštině užívá častěji než v češtině. Pro ilustraci uvádíme příklad:

- *Destacan el departamento de Pasco, donde el 16 % de los asalariados son mineros, Madre de Dios, 6,5 %, Huancavelica y Tacna, 5 %, e Ica, 4,6 %. = V tomto odvětví vyniká především region Pasco, ve kterém 16 % pracujících tvoří horníci. Následuje departament Madre de Dios se 6,5 %, Huancavelica a Tacna s 5 % a Ica se 4,6 %. (V českém překladu užíváme v podobných případech i závorek.).*

Použití čárky se ve španělštině a češtině opět v některých případech shoduje a v jiných liší:

- shody překladu s originálem:
  - čárky se ve španělštině i v češtině užívá ve výčtech (*Se cultiva alfalfa, arroz, maíz, caña de azúcar, ají, patata, algodón, olivo, vid, boniato, naranja, limón, plátano y mango. = Pěstuje se zde vojtěška, rýže, kukuřice, cukrová třtina, papriky, brambory, bavlna, olivovníky, vinná réva, batáty, pomeranče, citróny, banány a mango.);*
  - oddělení několikanásobných větných členů (*[...] los campos, piros o cochamas hablan variantes del arawak y tupí en una amplia área de dispersión. = [...] různé varianty jazyků arawak a tupí jsou používány na rozlehlém území například kmeny campos, piros nebo cochamas.);*
  - oddělení úseků vložených do výpovědi:
    - oddělení volných přístavek (*Además, las plantaciones de eucaliptos producen unos 100.000 m³, la sexta parte de la madera nacional. = Nacházejí se zde také plantáže eukalyptu, na nichž se těží asi 100 000 m³ dřeva (šestina z celonárodní těžby dřeva).).
(V češtině by přístavek rovněž šel oddělit čárkou.);*
    - oddělení vět vztažných nerestriktivních (*Además, son importantes el sector de transportes y el de la construcción, que representan un 4 % y un 5 % respectivamente del PEA. = Dále hrají významnou roli dopravní a stavební sektor, které zaměstnávají 4 % a 5 % EAO.*);

- oddělení vsuvky či upřesnění (*El algodón, explotado desde tiempos precolombinos, ocupa más de un 17 % de las tierras [...]. = Bavlna, pěstovaná již v předkolumbovském období, zabírá více než 17 % obdělávané půdy [...].*);
- užití čárky mezi větami v souvětí:
  - v souvětích souřadných ve vztahu odporovacím (*Los rendimientos por hectárea crecieron un 2 % entre los años 1970 y 1980, pero no han significado un aumento de la producción [...]. = Zisky z jednoho hektaru stouply mezi léty 1970 a 1980 přibližně o 2 %, ale k navýšení produkce nedošlo [...].*);
  - před propozicemi důsledkovými (*En general, Perú es un país donde la natalidad (33 % en 1985) supera de lejos a la mortalidad (10 % en 1985), por lo cual tiene un crecimiento demográfico alto [...]. = Porodnost v Peru (33 % v roce 1985) značně převyšuje úmrtnost (10 % v roce 1985), díky čemuž je průměrný roční přírůstek obyvatel vysoký [...].*);
  - před větami příčinnými (*[...] se recoge entre abril y septiembre, porque de octubre a marzo las aves están en celo, incubación y producción. = Sbírá se od dubna do září, protože od října do března probíhá období páření, líhnutí a produkce guána.*);
- rozdíly mezi překladem a originálem:
  - při oddělování několikanásobných větných členů se někdy u dlouhých španělských souvětí klade čárka i před spojku y/e/o/u (*[...] casi la mitad de los habitantes son de origen suramericano prehispano, el 36 por ciento descende de la mezcla de europeos con quechuas, aymaras y otros amerindios, y un 10 por ciento [...]. = [...] téměř polovina obyvatel je jihoamerického předkoloniálního původu, 36 % jsou míšenci Evropanů a indiánů (quechuas, aymaras a dalších indiánských kmenů) a přibližně 10 % obyvatel [...].*);
  - ve španělštině se častěji oddělují čárkou výrazy ve funkci částic (*[...] en cambio, en el departamento de Madre de Dios, cada 2 km² hay 1 habitante. = Naproti tomu v departamentu Madre de Dios připadá na každé 2 km² jeden obyvatel.*);
  - ve španělštině jsou častěji oddělena čárkou příslovečná určení (*En el año 1961, la mitad de la población económicamente activa (PEA) estaba dedicada*

a las labores agrícolas [...] = V roce 1961 polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) pracovala v zemědělství [...].

3.1.2.1.3 Dvojtečka

V následujících bodech uvádíme shody a odlišnosti v použití dvojtečky ve španělštině a v češtině:

- shody překladu s originálním textem:
  - užití dvojtečky před výčtem (*En torno a cinco cuencas hidrográficas se localizan preferentemente los hombres andinos: Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota y lago Titicaca. = Nejvíce obyvatel And žije v okolí pěti velkých vodních zdrojů: poblíž povodí řek Alto Marañón, Mantaro, Apurímac, Vilcanota a u jezera Titicaca.);*
  - před citacemi (*Nada mejor para narrar este episodio de la historia económica de Perú que el informe de Denegri: «(...) Infortunadamente, el Perú [...]» = Nikdo tuto epizodu peruánské ekonomické historie nepopisuje lépe než historik Félix Denegri: „[...] Peru bohužel [...]“;*
- rozdíly mezi překladem a originálem:
  - ve španělštině se dvojtečky užívá i pro bezspojkové spojení propozic:
    - propozice jsou vztahu příčiny a následku; v češtině lze takové případy řešit například tak, že souvětí rozdělíme na více samostatných vět (*El Ministerio de Pesquería [...] afrontó el grave problema con una política nacionalista; así, el 7 de mayo de 1973 son expropiadas las empresas [...]. = Ministerstvo rybolovu [...] čelilo vážnému problému pomocí politiky znárodnování. 7. května 1973 byly znárodněny podniky [...].);*
    - jedná se o závěr nebo shrnutí předchozí propozice; v češtině v takových případech volíme místo dvojtečky pomlčku, nebo souvětí rozdělíme do více vět (*Los peruanos en general son muy jóvenes: el 49 por ciento tiene menos de 19 años y [...]. = Obecně je peruánská populace velmi mladá – 49 % obyvatel je mladších 19 let a [...].; *En esta región se concentra casi toda la actividad forestal del país: hay aquí más de 70.000.000 de hectáreas [...]. = V pralese se z největší části soustřeďuje také dřevozpracující průmysl. Nachází se zde více než 70 miliónů hektarů [...].);**

- jde o vysvětlení předcházející propozice (*Los 8.000.000 de hectáreas cultivables de la región de La Costa son los más productivos: en ellos se logran los mejores beneficios económicos, dado su nivel tecnológico e infraestructura comercial y vial. = Nejvýnosnější obdělávatelnou půdou je 8 miliónů hektarů na pobřeží. Díky vysoké technologické úrovni a obchodní a silniční infrastruktuře odtud státu proudí největší zisky.*).

3.1.2.1.4 Středník

Středník se ve španělštině i češtině používá k:

- oddělení prvků ve výčtu (*Las grandes compañías estatales nacionalizadas son: Hierro-Perú [...]; CENTROMIN [...]. = Tři velké znárodněné společnosti jsou: Hierro-Perú [...]; CENTROMIN [...].*);
- oddělení juxtaponovaných vět, kdy se věty kladou vedle sebe, aniž by byl přesněji vyjádřen vztah mezi nimi; ve španělštině se objevuje častěji; v překladu jsme proto dlouhá španělská souvětí se středníky často rozdělili na několik samostatných vět, nebo jsme alespoň vyjádřili vztah mezi jednotlivými větami (*Otras lenguas locales, como el mochica, sólo sobrevivieron hasta fines del siglo XIX, aunque también subsiste hasta hoy el colla o aymara en las regiones altiplánicas; empiezan también a conocerse algunos dialectos amazónicos. = Další místní jazyky, například mochica, se užívaly pouze do konce 19. století, ačkoli v oblastech náhorních plošin (tzv. altiplano) se dodnes mluví jazykem colla nebo aymara a byly objeveny i některé amazonské dialekty.; *La ganadería en La Selva es escasa y de reciente introducción; sólo a partir de 1950 tienen alguna importancia los bovinos [...]. = S chovem dobytka se v pralesní oblasti začalo teprve nedávno a počet kusů dobytka je nízký. Od roku 1950 má větší význam pouze chov skotu [...].*).*

3.1.2.2 Délka vět

Jelikož španělská souvětí bývají delší než souvětí česká, bylo nutno při překládání řešit i délku vět, respektive rozdělení původního souvětí na několik samostatných vět (viz příklady výše). S ohledem na konvence platné v českých populárně-naučných a učebnicových textech, ve kterých se nevyskytují tak dlouhá a komplikovaná souvětí jako

v obdobných textech španělských, je tento postup v řadě případů adekvátní a nenarušuje vyznění výchozího textu.

3.1.2.3 Neurčité slovesné tvary

Mezi neurčité slovesné tvary patří ve španělštině infinitiv, gerundium a participium. „Na rozdíl od češtiny má infinitiv ve španělštině dva tvary: jednoduchý – *hablar, comer, vivir* a tvar složený – *haber hablado, comido, vivido*. Může se používat v činném i trpném rodě [...].“¹² Jednoduchého infinitivu se užívá zejména v opisných vazbách; jako samostatný člen může zastávat funkci podmětu, předmětu, jmenné části přísudku, neshodného přívlastku nebo příslovečného určení (v tomto případě se jedná o polovětné vazby).

Příklad složeného infinitivu:

- *Perú está lejos aún de haber alcanzado la explotación óptima de sus recursos naturales [...]. = Peru se zatím zdaleka nedaří dostatečně využívat svého nerostného bohatství [...].*

Na rozdíl od češtiny existuje ve španělštině také gerundium. Gerundium má tvar jednoduchý (*hablando, comiendo, viviendo*) a složený (*habiendo hablado/comido/vivido*) a lze ho používat v činném i trpném rodě. Objevuje se v polovětných a opisných vazbách. Ve španělštině existuje na rozdíl od češtiny pouze přičestí trpné. „Ve složených slovesných časech se vyskytuje pouze v neměnném tvaru rodu mužského, v ostatních užitích vyjadřuje shodu v rodě a v čísle se svým podmětem.“¹³ Používá se v opisných vazbách, v opisném pasivu a v polovětných vazbách.

---

¹² BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 94.

¹³ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 96.

3.1.2.3.1 Opisné vazby

V textu originálu jsme našli několik opisných vazeb. „Opisné vazby vznikají spojením tvaru polopomocného slovesa s infinitivem, gerundiem nebo participiem slovesa plnovýznamového.“¹⁴ Ve výchozím textu se objevily například následující opisné vazby:

- opisné vazby s infinitivem:
  - *empezar a + infinitiv ([...] a partir de 1980 alcanza un importatnte papel, porque la pesca se empieza a elaborar de la siguiente forma hasta hoy [...]. = [...] nabývají od roku 1980 velkého významu. Od té doby jsou ryby zpracovávány následujícím způsobem [...].);*
  - *haber de + infinitiv (En la actualidad, la producción azucarera acusa también un momento de inestabilidad, que habrá de superar para [...]. = Také v současnosti vykazuje cukrovarnický průmysl nestabilitu, kteou bude muset překonat, aby [...].);*
  - *hacer + infinitiv ([...] lo cual hizo aumentar la población a 13.500.000, en 1972. = [...] a počet obyvatel se tak v roce 1972 zvyšil na 13,5 miliónů.);*
  - *llegar a + infinitiv ([...] comienza un acelerado crecimiento que alcanza la tasa de 2,2 % anual, llegándose a censar en 1961 a casi 10 millones de habitantes. = [...] začíná počet obyvatel [...] rychle narůstat a míra růstu dosahuje 2,2 % ročně. Při sčítání obyvatel v roce 1961 žilo v Peru již téměř 10 miliónů obyvatel.; *Los agricultores y ganadores se distribuyen territorialmente de forma desigual llegando algunos departamentos a ocupar [...]. = Zemědělci a chovatelé dobytka jsou po území rozmístění nerovnoměrně – některé departamenty zaměstnávají [...].);**
  - *tender a + infinitiv ([...] en cambio, las 650.000 llamas tienden a desaparecer, porque [...]. = Oproti tomu 650 000 lam je ohroženo vyhynutím, jelikož [...].);*
  - *tratar de + infinitiv ([...] los inmigrantes tratan de ocultar su condición de hombres andinos [...]. = [...] se imigranti z velkých měst snaží o utajení svého andského původu [...].);*
  - *volver a + infinitiv ([...] que habrá de superar para volver a ocupar uno de los lugares destacados dentro del continente americano. = [...] ktereou bude*

---

¹⁴ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 122.

muset překonat, aby se mohl v rámci amerického kontinentu vrátit na přední místa v produkci této komodity.; Dichos campos, al cabo de 2 o 3 años son abandonados y vuelven a ser labrados nuevamente al cabo de unos 10 o 15 años [...]. = Tato pole se po uplynutí 2 nebo 3 let nechávají ležet ladem a půda se na nich znovu obdělává až po 10 nebo 15 letech [...].);

- opisné vazby s gerundiem:
  - seguir + gerundium ([...] los salarios siguen siendo muy bajos [...]. = [...] zůstávají platy velmi nízké [...].; La distribución de la deuda se sigue manteniendo [...]. = Rozdělení dluhu mezi jednotlivé sektory je stále stejné [...].);
- opisné vazby s participiem:
  - estar + participium ([...] la mitad de la población económicamente activa (PEA) estaba dedicada a las labores agrícolas [...]. = [...] polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) pracovala v zemědělství [...].).

3.1.2.3.2 Polovětné vazby

V textu originálu můžeme najít také polovětné vazby s infinitivem, gerundiem (ty se objevují nejčastěji) a participiem. V češtině může polovětné vazbě odpovídat souvětí souřadné nebo podřadné, větný člen, pádová koncovka nebo předložka. Ve výchozím textu se objevily například následující polovětné vazby:

- polovětné vazby s infinitivem:
  - al + infinitiv ([...] al hacer un análisis global, se ve que [...]. = [...] je po provedení celkové analýzy bohužel zřejmé, že [...].; Al iniciarse la Segunda Guerra Mundial [...]. = Na počátku 2. světové války [...].; Durante las primeras épocas independientes de la República de Perú, bajó la producción por la escasez de mano de obra al abolirse la esclavitud. = Produkce klesla během prvních období nezávislosti Peruánské republiky, kdy bylo zrušeno otroctví a počet pracovních sil byl nedostačující.)
(Polovětná vazba *al + infinitiv* zde nahrazuje větu příslovečnou časovou.);
  - tras + infinitiv (Tras lograrse en 1975 la cuota más elevada de producción [...], los rendimientos decrecieron [...]. = Po dosažení nejvyšší produkce v roce 1975 výnosy pravidelně klesaly [...].)

(Polovětná vazba *tras* + *infinitiv* zde nahrazuje větu příslovečnou časovou.);

- *para* + *infinitiv* (*Fue explotado desde épocas prehispanicas para servir de abono [...]. = Těžilo se již v předkoloniálním období a sloužilo jako hnojivo [...].; [...] extraían las cantidades precisas para abonar sus extensas áreas de cultivo. = [...] těžili pouze množství nezbytné k pohnojení svých rozsáhlých zemědělských polností.*)

(Polovětná vazba *para* + *infinitiv* zde nahrazuje větu příslovečnou účelovou.);

- *sin* + *infinitiv* (*[...] grandes depósitos de [...] sales (550 millones de toneladas) se encuentran sin explotar [...]. = [...] velké zásoby [...] soli (550 miliónů tun) se zatím netěží [...].*)

(Polovětná vazba *sin* + *infinitiv* zde nahrazuje větu příslovečnou způsobovou.);

- polovětné vazby s gerundiem: *[...] se aceleró a partir de los años sesenta, especialmente en las áreas urbanas, registrándose un promedio anual de 2,9 % [...]. = [...] se zrychlil především v městských oblastech od šedesátých let, kdy průměrný roční přírůstek činil 2,9 % [...].; Luego, el ritmo decreció hacia un 2,6 % anual, teniendo el último censo oficial de julio de 1971 un poco más de [...]. = Později, podle údajů z oficiálního sčítání obyvatel z července 1971, kdy v zemi žilo něco málo přes [...].; La composición étnica de esta nación es muy variada, estimándose que casi la mitad de los habitantes [...]. = Etnické složení peruánského národa je velmi rozmanité. Odhaduje se, že téměř polovina obyvatel [...].; Desde mediados del siglo XVI empezó a tomar importancia la ganadería ovina por la producción de lana, existiendo en la actualidad más de [...]. = Od poloviny 16. století hraje důležitou roli chov ovcí, využívaných k produkci vlny. V současnosti zde žije více než [...].;*
- polovětné vazby s participiem: *El algodón, explotado desde tiempos precolombinos [...]. = Bavlina, pěstovaná již v předkolumbovském období [...].; A comienzos del presente siglo existían 36.000 hectáreas dedicadas al cultivo de la caña [...]. = Počátkem 20. století se v Peru pěstovala cukrová třtina na 36 000 hektarech půdy [...].; [...] la corriente conocida como «El Niño», llamada así por su aparición en fechas próximas al 6 de enero. = [...] proudu známého jako „El Niño“ (ve španělštině el Niño Jesús znamená Ježíšek), který se takto nazývá proto, že se objevuje v době kolem Vánoc.*

3.1.3 Rovina gramatická

3.1.3.1 Minulý čas

Zatímco v češtině máme pouze jeden čas minulý, španělština disponuje hned několika minulými časy. Rozdíl v počtu minulých časů se odrazil i v překladu. Ve výchozím textu se z minulých časů objevil složený minulý čas, jednoduchý minulý čas a imperfektum.

3.1.3.1.1 *Jednoduchý minulý čas (Pretérito indefinido)*

„Používá se k označení minulých dějů, které proběhly v určitém časově ohraničeném úseku, který mluvčí považuje za ukončený [...].“¹⁵ V případech, kdy bylo v originálu použito jednoduchého minulého času, nenastával při překládání žádný problém a použili jsme minulý čas.

Příklad:

- *En 1840, la República firmó el primer contrato [...]. = V roce 1840 podepsala republika Peru první smlouvu [...].*

3.1.3.1.2 *Imperfektum (Pretérito imperfecto)*

Tento čas se ve španělštině používá hned v několika případech, například u časově neomezených minulých dějů; u dějů, které se v minulosti opakovaly; nebo u dějů, které představují dějovou kulisu. Pokud se v textu originálu objevilo imperfektum, v překladu jsme rovněž užili minulého času.

Příklad:

- *Muchas imágenes del mundo prehispánico fueron grabadas en los telares en los que las mujeres tejían maravillosos tapices [...]. = Mnoho obrazů předkoloniálního období bylo zachyceno prostřednictvím tkalcovských stavů, na nichž ženy tkaly nádherné gobelíny [...].*

---

¹⁵ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 101.

3.1.3.1.3 Složený minulý čas (Pretérito perfecto)

Problém při překladu představoval složený minulý čas, který se používá „[...] k označování minulých dějů, které ať samy nebo svými důsledky přetrvávají do okamžiku promluvy, proběhly tedy v časovém úseku, který mluvčí nepovažuje za ukončený [...]“¹⁶ V těchto případech jsme v překladu volili mezi minulým a přítomným časem.

Příklady:

- *Las emigraciones desde el área andina hacia La Costa y Selva han sido muy importantes [...]. = Důležitou roli hraje migrace obyvatel z And do pobřežní a pralesní oblasti.*
(Zde volíme přítomný čas, jelikož mnoho obyvatel hor se kvůli práci stěhuje na pobřeží i dnes.);
- *Desde el siglo pasado, Perú ha sido un gran exportador de plomo, cobre, hierro y cinc y, en pequeña escala, de tungsteno, manganem, estaño y molibdeno. = Od 19. století je Peru velkým vývozcem olova, mědi, železa a zinku a v malém množství také wolframu, manganu, cínu a molybdenu.*
(Zde volíme přítomný čas, jelikož Peru tyto nerosty vyváží i dnes.);
- *En el año 1961, la mitad de la población económicamente activa (PEA) estaba dedicada a las labores agrícolas, que hoy sólo absorben un 37 %, ya que la fuerza de trabajo en igual período se ha incrementado el doble [...] y la producción agrícola no ha aumentado. = V roce 1961 polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva (EAO) pracovala v zemědělství, zatímco na konci 80. let tento sektor zaměstnával pouze 37 % EAO, jelikož se během tohoto období počet pracujících zdvojnásobil (6,6 miliónů pracujících v roce 1985), ale zemědělská produkce se nezvýšila.*
(V určitém období se celkový počet pracujících zvýšil, zatímco zemědělská produkce se nenavýšila. Tato skutečnost měla následně vliv na počet pracujících v zemědělství. Z tohoto důvodu volíme v překladu minulý čas.).

---

¹⁶ BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, s. 101.

3.1.3.2 Subjuntiv

Ve španělštině patří mezi slovesné způsoby indikativ, imperativ, kondicionál a oproti češtině navíc subjuntiv. Subjuntivu se užívá například ve větách přacích, ve spojeních s výrazy vyjadřujícími pravděpodobnost, možnost, pochybnost, nejistotu; ve vedlejších větách se spojkou *que* ve významu českého *aby* atd. V češtině neexistuje gramatický tvar odpovídající subjuntivu.

Příklady:

- *[...] los cultivos estacionales producen hasta dos cosechas diferentes al año, ya sean de arroz, maíz [...]. = [...] se za rok sklízají až dvě různé sezónní plodiny, například rýže, kukuřice, [...].*
(Zde vyjadřuje subjuntiv možnost.);
- *Se pretende que estas especies proporcionen la leche y carne [...]. = Cílem je, aby tato rasa poskytovala mléko a maso [...].*
(Zde výraz *que* odpovídá významu českého *aby*.).

3.1.3.3 Pravopis a skloňování španělských jmen

Ačkoli některá španělská zeměpisná jména píšeme v počestěné podobě (např. Perú → Peru), většinu z nich píšeme v českém textu původním pravopisem (např. Cajamarquilla). Jména osob skloňujeme, ale ponecháváme je samozřejmě vždy v původní podobě. Co se týče skloňování španělských zeměpisných jmen, prosazuje se tendence tato jména neskloňovat, i přesto, že je skloňovat můžeme. „Přestože jsou španělská zeměpisná jména ve španělštině buď jen rodu mužského, nebo rodu ženského, v češtině mohou být též rodu středního. Gramatický rod španělských zeměpisných jmen se v češtině řídí hledisky formálními (jména zařazujeme k příslušnému rodu a vzoru podle zakončení ve výslovnosti).“¹⁷ V překladu jsme často k zeměpisným názvům doplňovali, zda se jedná o město, departament atd. Pokud před zeměpisné jméno vložíme obecné substantivum, máme poté dvě možnosti, jak spojení skloňovat. Buď skloňujeme celé spojení (ve městě Limě), nebo skloňujeme pouze obecné substantivum a zeměpisný název ponecháme v tzv. nominativu jmenovacím, tj. v 1. pádě

---

¹⁷ Polívková, A.: Pravopis, výslovnost a skloňování španělských zeměpisných jmen v češtině, in *Naše řeč* 62, 1979, č. 2, s. 81.

(v městě Lima). My jsme při překladu zvolili druhou možnost, díky čemuž jsme se v několika případech vyhnuli problému se skloňováním cizích jmen.

Příklady:

- [...] *sobresalen entre ellos las universidades de San Marcos, del Cuzco, la Agraria y la Católica.* = [...] *mezi nejproslulejší patří univerzity v San Marcos, Cuzcu a Zemědělská a Katolická univerzita v Limě.*

(U víceslovných zeměpisných jmen zpravidla přiřadíme ke vzoru a následně skloňujeme pouze jednu část názvu; druhá část zůstává neskloňná. Prosazuje se však i tendence taková jména neskloňovat vůbec. Tuto variantu jsme zvolili i u města *San Marcos*. Jiný případ je jednoslovné město *Cuzco*. Jména zakončená na *-co* [-*ko*] jsou rodu středního a skloňují se podle vzoru *město*. V 6. pádě však mají zpravidla koncovku *-u*. V nepřímých pádech (2., 3., 5., 6. a 7. pád) se tato jména mohou psát s *-c-* nebo ve shodě s výslovností s *-k-* (např. v *Cuzcu/Cuzku*.);

- *Hacia 1800, más de un tercio de la producción era exportada a Chile, Guayaquil [...].* = *Kolem roku 1800 se více než třetina produktů vyvážela do Chile, Guayaquilu [...].*

(„Brání-li formální zakončení španělského zeměpisného jména jeho zařazení do české skloňovací soustavy, zůstává neskloňné a rodu středního, např. [...] *Chile, Sucre, Peru*.“¹⁸ Jména zakončená na tvrdou nebo obojetnou souhlásku řadíme k rodu mužskému. *Guayaquil* řadíme ke vzoru *hrad* a 2. pád bude tedy znít do *Guayaquilu*.);

- [...] *(nacionalizada por el gobierno de Alan García) [...].* = [...] *(znárodněna za vlády Alana Garcíi) [...].*

(Osobní jména mužská zakončená ve výslovnosti i v písmu na *-a* skloňujeme podle vzoru *předseda*. „Pokud koncové hlásce *-a* předchází měkké souhláskové písmeno či *i/y*, je ve 2. p. koncovka *-i* – podvzor „paňáca“ [...].“¹⁹);

- [...] *(Pizarro en el año 1533 recibió de Saya Urínhuaca [...]) [...].* = [...] *(v roce 1533 obdržel dobyvatel Francisco Pizarro od Saya Urínhuacy [...]) [...].*

(Pokud koncovce u osobních jmen mužských zakončených ve výslovnosti i v písmu na *-a* předchází v písmu *c*, které se vyslovuje jako [k], je možné zaměnit v nepřímých

¹⁸ Polívková, A.: Pravopis, výslovnost a skloňování španělských zeměpisných jmen v češtině, in *Naše řeč* 62, 1979, č. 2, s. 81.

¹⁹ Internetová jazyková příručka, dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=321>.

pádech *c* za *k*. Avšak vzhledem k tendenci „[...]“ v současné češtině, aby ze všech pádových tvarů daného jména byla rozpoznatelná jeho základní podoba, se dnes stále více prosazuje [...]“²⁰ ponechání písmena *c*. V tomto případě tedy ponecháme *c* a skloňujeme podle vzoru *předseda*.);

- [...] (*en 1549, según Pedro de la Gasca, existían para moler la caña y elaborar el azúcar cuatro trapiches*). = [...] (*podle španělského kněze, politika, diplomata a vojáka Pedra de la Gascy existovaly v roce 1549 čtyři lisy na mletí a zpracovávání cukrové třtiny*).

(Zde platí stejná pravidla jako v předchozím příkladu.).

3.1.4 Časová problematika

Jelikož bylo dílo publikováno v roce 1988, tj. ve 20. století, museli jsme v překladu řešit otázku časového zařazení. Problém časové roviny jsme řešili několika různými způsoby, a to hlavně z toho důvodu, že ačkoli bylo dílo publikováno v minulém století, lze říci, že se stále jedná o knihu současnou (od vzniku překladu ji dělí 27 let).

Příklady:

- *Luego, el ritmo decreció hacia un 2,6 % anual, teniendo el último censo oficial de julio de 1971 un poco más de [...]*. = *Později, podle údajů z oficiálního sčítání obyvatel z července 1971, kdy v zemi žilo něco málo přes [...]*.

(Jelikož od roku 1971 proběhlo ještě několik sčítání obyvatel, vynechali jsme v překladu slovo *poslední*.);

- *Hoy se registran importantes variaciones en los ingresos pesqueros únicamente cuando la corriente de «El Niño» se desplaza hacia el sur, como sucedió por última vez en abril de 1983*. = *Od 80. let dochází k velkým výkyvům v příjmech z rybolovu pouze výjimečně, a to v případech, kdy se meteorologický jev „El Niño“ přesune směrem na jih, což se stalo například v dubnu roku 1983*.

(I po roce 1983 měl jev „El Niño“ vliv na peruánskou ekonomiku.)

- *Las emigraciones desde el área andina hacia La Costa y Selva han sido muy importantes: en 1940 el 65 % de los peruanos vivían en el sistema andino; hoy*

---

²⁰ Internetová jazyková příručka, dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=321>.

lo hacen un poco más del 32 %. = Důležitou roli hraje migrace obyvatel z *And do pobřežní a pralesní oblasti. V roce 1940 žilo v Andách 65 % Peruánců, na konci 80. let jich zde žilo pouze něco málo přes 32 %.*

(Jelikož se ve větě uvádí konkrétní rok a procentuální údaje, nahradili jsme v překladu výraz *hoy*, tj. *dnes*, za spojení *na konci 80. let*. Procentuální údaj 32 % se díky tomu opravdu vztahuje k době vydání díla. Tyto úpravy však nelze jednoduše provádět v celém díle. Proto jsme na většině míst ponechali původní údaje a časovou rovinu jsme neměnili.);

- *[...] se estima que, de seguir el actual ritmo de explotación, el cobre duraría 100 años más, 80 años el hierro y unos 40 el cinc, la plata y el plomo.* = *Odhaduje se, že pokud bude těžba probíhat stále stejnou rychlostí, bude se měď moci těžit ještě dalších 100 let, železo 80 let a zinek, stříbro a olovo přibližně 40 let.*

(V tomto případě se ve větě sice objevují konkrétní číselné údaje, ale bylo by obtížné dohledávat, zda těžba v dalších letech postupovala stejnou rychlostí a na kolik let se odhaduje velikost ložisek dnes. Z toho důvodu ponecháváme v překladu stejné znění jako v originálu.);

- *[...] en los últimos decenios, especialmente a partir de las relaciones económicas noc los colonos, han empezado a cambiar [...].* = *[...] v posledních desetiletích, zejména díky ekonomickým vztahům s nově příchozími španělskými osadníky, začali měnit [...].*

(Jelikož od doby vydání díla uplynulo 27 let, můžeme i v překladu použít spojení *v posledních desetiletích*. V tomto případě by navíc bylo upřesnění časové roviny nemožné, jelikož nevíme, kolik desetiletí měl autor na mysli.);

- *El mayor impulso de la educación en los últimos tiempos se debe a la Ley de Reforma Educativa [...].* = *Největším impulzem pro vzdělání v posledních letech byl zákon o vzdělávací reformě [...].*

(Zde se jedná o stejný případ jako u předcházejícího příkladu.);

- *La región de La Selva de reciente colonización, aunque ocupa más de 60 % de la superficie nacional [...].* = *Ačkoli nedávno kolonizovaná oblast pralesa zabírá 60 % povrchu celého státu [...].*

(Jedná se o stejný případ jako v přecházejících příkladech.);

- *Sólo en los últimos cuarenta años ha empezado realmente un proceso de «desquechuización» frente al castellano [...]. = Teprve od konce 40. let 20. století začal proces nahrazování kečuánštiny španělštinou.*
(Zde můžeme z originálu vyvodit, jaká léta má autor na mysli. V překladu jsme proto provedli patřičné změny.);
- *[...] aunque también subsiste hasta hoy el colla o aymara en las regiones altiplánicas [...]. = [...] ačkoli v oblastech náhorních plošin (tzv. altiplano) se dodnes mluví jazykem colla nebo aymara [...].*
(Jazykem colla mluví ještě dnes, tj. v roce 2015, několik málo lidí. Proto může překlad zůstat ve stejném znění jako originál.);
- *En la actualidad sólo las alpacas son abundantes [...]. = V současnosti jsou početná pouze stáda alpaka [...].*
(Pokud se v textu originálu neobjevuje žádný konkrétní údaj, neprovádíme v překladu žádné změny v časové rovině.);
- *Hoy, la producción del guano está asegurada; se recoge entre abril y septiembre [...]. = Dnes je produkce guána regulovaná. Sbírá se od dubna do září [...].*
(Jedná se o stejný případ jako u předchozího příkladu.);
- *Especial importancia tiene en la actualidad el Servicio Industrial de la Marina de Guerra [...]. = Významné postavení má v současnosti společnost Servicio Industrial de la Marina de Guerra [...].*
(Jedná se o stejný případ jako u předchozích příkladů.);
- *A comienzos del presente siglo existían 36.000 hectáreas dedicadas al cultivo de la caña [...]. = Počátkem 20. století se v Peru pěstovala cukrová třtina na 36 000 hektarech půdy [...].*
(V tomto případě přistupujeme k dílu s ohledem na naši časovou perspektivu a volíme aktualizaci.);
- *Desde el siglo pasado, Perú ha sido un gran exportador de plomo, cobre, [...]. = Od 19. století je Peru velkým vývozcem olova, mědi [...].*
(I zde je potřeba text aktualizovat.);
- *La ganadería se explotaba en La Sierra hace más de 8.500 años [...]. = Dobytek se v horách choval již v dobách před více než 8 500 lety [...].*
(Jelikož se jedná o přibližný údaj a o více než 8 500 let, můžeme výraz v překladu ponechat.).

3.1.5 Grafické úpravy

3.1.5.1 Sjednocení číselných údajů

Ve výchozím textu jsou číselné údaje zapsány několika různými způsoby. V překladu jsme zápis sjednotili. Vysoká čísla nerozepisujeme, ale používáme desetinnou čárku; u procent volíme vždy symbol %.

Příklady převodu číselných údajů:

- *13.500.000* → *13,5 miliónů*;
- *6 millones* → *6 miliónů*;
- *diecisiete millones* → *17 miliónů*;
- *el 60 %* → *60 %*;
- *el 50 por ciento* → *50 %*.

3.1.5.2 Další úpravy

Text originálu je napsán ve dvou sloupcích a ve formátu A5, text překladu je napsán v jednom sloupci a ve formátu A4. Tento způsob považujeme za univerzální a samozřejmě by ho bylo možné upravit dle konkrétních požadavků zadavatele. V některých případech se v porovnání s originálem liší umístění obrázků a příslušných popisků. Obrázky jsme v překladu umístili tak, aby jejich tematika souvisela s hlavním textem. Pokud se v popisku k obrázku objevil odkaz na stránku, která není součástí překladu, odkaz jsme vynechali. Vzhledem k odlišenému rozložení textu a umístění obrázků jsme v popiscích vynechali i výrazy typu *arriba* (*nahoře*), *a la derecha* (*napravo*) atd., nebo jsme je opravili podle námi zvoleného umístění obrázků.

3.2 Typologie překladatelských posunů

Tato kapitola bude věnována typologii překladatelských posunů, ke kterým při překladu záměrně došlo. Klasifikace vychází především z díla Josefa Dubského *Capítulos de estilística funcional comparada*.

3.2.1 Transpozice

Transpozice je překladatelský postup, při němž je též sémantický obsah vyjádřen v cílovém textu jinou gramatickou kategorií než v originále (jedná se například o změnu slovnědruhové kategorie). Tomuto posunu se při překladu mezi dvěma odlišnými jazyky (a tedy i mezi dvěma odlišnými jazykovými systémy) nelze vyhnout. K transpozici dochází například z toho důvodu, že španělština patří mezi jazyky analytické, zatímco čeština je jazyk flektivní. Transpozici jsme během překladu používali velmi často, a to zejména v případech, kdy se ve výchozím textu vyskytoval jazykový prostředek, kterým čeština nedisponuje (např. polovětné vazby).

Příklady:

- [...] *están determinados o giran en torno a una gran riqueza en recursos naturales [...] y una abundante mano de obra debido a lo joven de su población [...].*
= [...] *stojí na hojných přírodních zdrojích [...] a velké nabídce pracovní síly v důsledku vysokého počtu mladých obyvatel [...].*

(Španělské ukazovací zájmeno *lo* bývá někdy považováno za člen středního rodu. Odkazuje na vlastnosti určitého jevu nebo předmětu, v našem případě upozorňuje na to, že většinu peruanské populace tvoří mladí lidé. V češtině takový jazykový prostředek chybí, a proto volíme transpozici.);

- [...] *(en 1549, según Pedro de la Gasca, existían para moler la caña y elaborar el azúcar cuatro trapiches). = [...]* *(podle španělského kněze, politika, diplomata a vojáka Pedra de la Gascy existovaly v roce 1549 čtyři lisy na mletí a zpracovávání cukrové třtiny).*

(Ve výchozím textu se objevuje opisná vazba *para + infinitiv*, která nahrazuje vedlejší větu příslovečnou účelovou. Čeština opisnými vazbami nedisponuje. V překladu jsme opisnou vazbu nahradili spojením předložky s verbálními substantivy.)

3.2.2 Koncentrace

Koncentrace je založena na principu jazykové ekonomie. Spočívá ve vyjádření téhož sémantického obsahu menším počtem lexikálních jednotek, než je tomu v originále. Český překlad bývá obecně kratší a kondenzovanější než španělský originál. V našem případě však nedošlo k tak výraznému zkracování, abychom museli řešit i problém délky odstavců. Rozdělení odstavců v překladu je shodné s výchozím textem.

Příklady:

- *La población andina muestra una fuerte tendencia a envejecer [...]. = Andská populace rychle stárne [...].*
(Koncentrace zde souvisí i s výrazovým zeslabováním. Doslovný překlad by v češtině působil nepřírozně a mohl by se čtenáři jevit i jako hyperbola);
- *[...] el problema más grave de los trabajadores es [...]. = Nejvážnějším problémem pracujících je [...].*
(Koncentrace je zde založena na rozdílném tvoření třetího stupně adjektiv ve španělštině a češtině. Superlativ srovnávací je ve španělštině tvořen pomocí spojení určitého členu *el/la* + výrazu *más* + daného adjektiva. V češtině tvoří třetí stupeň – stejně jako první a druhý stupeň – pouze jedno slovo, které se skládá z předpony *nej*, kořene slova daného adjektiva a přípony *ejší/ější.*);
- *A raíz de la abolición de la esclavitud en el período independista [...]. = Po zrušení otroctví v době nezávislosti [...].*

Překladové věty jsou samozřejmě kratší i díky možnosti skloňování v češtině. Ve španělštině se při skloňování užívá předložek. Španělské věty jsou delší i kvůli existenci členu, který se připojuje před podstatná jména.

Příklad:

- *El importante sector productivo de la minería ocupa el 2 % de la población.*
= V důležitém sektoru hornictví jsou zaměstnána 2 % obyvatel.

3.2.3 Amplifikace

Jedná se o opak koncentrace. Při amplifikaci je obsah jednoho slova ve výchozím jazyce vyjádřen více slovy v jazyce cílovém. V překladu jsme přistoupili k amplifikaci zejména v případech, kdy bylo nutné opsat výrazy srozumitelné ve španělsky mluvících oblastech, ale uživatelům českého jazyka vzdálené.

Příklady:

- *[...] en algunos valles interandinos de Las Sierras Sur y Central. = [...] v některých údolích situovaných mezi horskými hřebeny And v jižní a střední části Peru.*
(Jednoslovný překlad výrazu *interandino* neexistuje. V tomto případě jsme v překladu zvolili opis.);
- *[...] en los últimos decenios, especialmente a partir de las relaciones económicas noc los colonos, han empezado a cambiar sus sistemas de explotación agrícola [...]. = [...] v posledních desetiletích, zejména díky ekonomickým vztahům s nově přichozími španělskými osadníky, začali měnit své zvyklosti v zemědělství [...].*
(Jelikož se kolonizace v minulosti bezprostředně dotýkala obyvatel španělsky mluvících států, obyvatelé Španělska a Latinské Ameriky jsou s tímto tématem obeznámeni lépe než čeští čtenáři i dnes. V překladu jsme proto španělský výraz *colono* raději upřesnili.);
- *[...] la población sigue creciendo, aunque a un ritmo menor (2,3 % en 1985), y afluyendo a las grandes ciudades [...]. = Populace navíc stále roste, i když menší rychlostí (2,3 % v roce 1985), a její stěhování do velkých měst [...].*
(Zde jsme polovětnou gerundiální vazbu nahradili spojením přivlastňovacího zájmena se substantivem.).

3.2.4 Explicitace

Při explicitaci dochází k vyslovení sémantického obsahu, který je ve výchozím textu obsažen pouze implicitně (např. doplnění logického vztahu mezi větami). K explicitaci jsme přistoupili při vysvětlování (explikaci) určitých pojmů a rovněž na úrovni vztahů mezi větami. Explicitace přispěla k větší koherentnosti textu překladu.

Příklady:

- *La caña de azúcar se introdujo poco después de la conquista en la región de La Costa [...]. = Cukrová třtina se začala pěstovat nedlouho po dobytí pobřežní oblasti Španěly [...].*

(Jak už jsme zmínili výše, považujeme téma kolonizace Latinské Ameriky Španěly za méně známé pro české než španělsky mluvící čtenáře. Z toho důvodu jsme do překladu vložili drobnou vysvětlivku.);

- *Esta deuda se distribuía de la siguiente forma: en el año 1984 (en millones de dólares), el sector público, 9.716; [...]. Total, 12.587 millones de dólares. = Dluh byl v roce 1984 rozdělen následovně (v miliónech dolarů): veřejný sektor 9 716, [...]. Celkový dluh činil 12 587 miliónů dolarů.*

(V češtině by daná věta bez přísudku působila nepřirozeně. V překladu proto bylo nutné doplnit spojení typu *celkově se jednalo o, celkový dluh činil* atd.);

- *Pero, aunque esta tasa disminuye (2,3 % en 1985: 19.700.000 habitantes) [...]. = Ačkoli průměrný roční přírůstek obyvatel klesá (2,3 % v roce 1985, kdy mělo Peru 19,7 miliónů obyvatel) [...].*

(Ve španělštině se dvojtečky užívá i pro bezspojkové spojení propozic. V češtině není takové spojení běžné. V překladu jsme údaje spojili pomocí vedlejší věty příslovečné časové.).

3.2.5 Implicitace

Implicitace je opakem explicitace. Dochází při ní k vynechání explicitní informace, která se objevila ve výchozím textu.

Příklad:

- *En general, el PIB, a pesar de las permanentes dificultades del desarrollo de la economía, se ha incrementado más de tres veces desde 1965 (4.280 millones de dólares) al año 1985 (19.102 millones de dólares). Esta última cifra es similar a la de Irlanda [...]. = I přes neustálé problémy v rozvoji ekonomiky se HDP od roku 1965 (4 280 miliónů dolarů) do roku 1985 (19 102 miliónů dolarů) zvýšil více než trojnásobně. Tato cifra se přibližuje HDP v Irsku [...].*

3.2.6 Výrazové zeslabení

Španělská kultura se velmi liší od české kultury v oblasti temperamentu a projevování emocí. S ohledem na české konvence platné v odborném stylu jsme na několika místech v překladu přistoupili k výrazovému zeslabení.

Příklady:

- *El problema más grave de la economía peruana es, sin duda, el fuerte endeudamiento externo [...]. = Nejdůležitějším problémem peruánské ekonomiky je bezpochyby velký zahraniční dluh [...].*

(Výraz *fuerte* se do češtiny překládá jako *silný/svalnatý* atd. a implikuje tedy jiné významy než ve výchozím textu. V překladu volíme bezpříznakové spojení *velký dluh.*);

- *[...] ya que el déficit fiscal es altísimo. = [...] jelikož fiskální deficit je velmi vysoký.*

(Španělský superlativ absolutní *altísimo* označuje velkou míru vlastnosti. Tento výraz by například v uměleckých textech bylo možné přeložit jako *velikánský*. Při psaní odborných textů nicméně musíme volit výrazy neutrální, citově nezabarvené. Z toho důvodu jsme v překladu použili spojení *velmi vysoký.*)

3.2.7 Modulace

Pokud v překladu na určitou věc nazíráme z odlišné perspektivy, jedná se o modulaci.

Příklady:

- *En 1961, las fábricas ocupaban un 19 % de la PEA [...]. = V roce 1961 pracovalo v továrnách přibližně 19 % EAO [...].*

(V překladu se z podmětu stává příslovečné určení místa. Podmětem je v češtině ekonomicky aktivní obyvatelstvo, které ve výchozím textu zastávalo funkci předmětu. S ohledem na změnu perspektivy muselo dojít i ke změně slovesa, tj. z původního *továrny zaměstnávaly na EAO pracovalo.*);

- *A comienzos del presente siglo existían 36.000 hectáreas dedicadas al cultivo de la caña [...]. = Počátkem 20. století se v Peru pěstovala cukrová třtina na 36 000 hektarech půdy [...].*

(Dílo bylo publikováno v roce 1988, tedy ve 20. století. Pokud bychom spojení *el presente siglo* přeložili doslovně, jednalo by se z našeho pohledu o 21. století. Z toho důvodu jsme v překladu přistoupili k aktualizaci, tj. ke změně časové roviny.).

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vytvořit funkčně ekvivalentní překlad třetí kapitoly z díla *Perú*. Na první pohled jednoduchý výchozí text v sobě skrýval několik problémů, zejména v oblasti terminologie a syntaxe. Při překládání jsem dbala na zachování smyslu, funkce a stylistického zařazení výchozího textu. Svá překladatelská řešení jsem odůvodnila v komentáři. Zda došlo k naplnění stanoveného cíle, nemůže překladatel posoudit, neboť tuto zpětnou vazbu může poskytnout pouze čtenář překladu. Nicméně věřím, že výsledný překlad je adekvátní a srozumitelný.

Bibliografie

Primární literatura

RUBIO ROMERO, Patricio: Perú. Toledo: Anaya, 1988, 127 stran.

Sekundární literatura

BÁEZ SAN JOSÉ, Valerio, Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ: *Moderní gramatika španělštiny*. Plzeň: Fraus, 1999, 246 stran.

ČECHOVÁ, Marie et al.: *Současná česká stylistika*. Praha: ISV nakladatelství, 2003, 342 stran.

DUBSKÝ, Josef: *Capítulos de estilística funcional comparada*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 72 stran.

CHLOUPEK, Jan, Marie KRČMOVÁ a Eva MINÁŘOVÁ: *Stylistické minimum*. Brno: Masarykova univerzita, 1990, 64 stran.

KRÁLOVÁ, Jana: *Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny*. Praha: Univerzita Karlova, 2012, 145 stran.

LEVÝ, Jiří: *Umění překladu*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1983, 396 stran.

MAREŠ, Petr: *Úvod do lingvistiky a lingvistické bohemistiky*. Praha: Karolinum, 2014, 66 stran.

NORD, Christiane: *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. 2. vyd. Amsterdam: Rodopi, 2005, 274 stran.

OBDRŽÁLKOVÁ, Vanda: *Odstavec jako kognitivní jednotka výstavby neliterárních textů*. Dizertační práce. Praha: Univerzita Karlova, 2013, 160 stran.

POPOVIČ, Anton: *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. 2. vyd. Bratislava: Tatran, 1975, 293 stran.

Polívková, A.: *Pravopis, výslovnost a skloňování španělských zeměpisných jmen v češtině*, in *Náše řeč* 62, 1979, č. 2, s. 81.

Internetové zdroje

Alta ley de minerales:

<https://es.answers.yahoo.com/question/index?qid=20081130091842AAqjCfX>

Árboles de la Amazonia: <http://ayb-amazon.com/documents/arbolesperuanos.pdf>

Barbasco: <https://en.wikipedia.org/wiki/Barbasco>

Barrilete: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id127155/>

Barrilete: <http://www.viarural.com.pe/alimentos/pescados-y-mariscos/barrilete/barrilete.htm>

Barrilete: https://cs.wikipedia.org/wiki/Tu%C5%88%C3%A1k_pruhovan%C3%BD

Bienes intermedios: <http://www.encyclopediafinanciera.com/definicion-binen-intermedio.html>

Bonito: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id369529/>

Bonito: <http://www.viarural.com.pe/alimentos/pescados-y-mariscos/bonito/bonito.htm>

Bonito: https://en.wikipedia.org/wiki/Pacific_bonito

Caballa: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id127159/>

Caballa: <http://www.viarural.com.pe/alimentos/pescados-y-mariscos/caballa/caballa.htm>

Cañihua: http://es.wikipedia.org/wiki/Chenopodium_pallidicaule

Canihua: <http://www.bio-schnitzer.cz/bio-canihua-bez-lepku-500g>

Carbón: http://html.rincondelvago.com/carbon_4.html

Cascarilla: http://es.wikipedia.org/wiki/Cinchona_pubescens

Caupí: http://es.wikipedia.org/wiki/Vigna_unguiculata

Cedrelinga cateniformis (tornillo): http://cs.wikipedia.org/wiki/Cedrelinga_cateniformis

Coolíes: <http://hemisphericinstitute.org/hemi/es/e-misferica-52/yun>

Coolíes: <https://es.wikipedia.org/wiki/Cul%C3%AD>

Cubé (barbasco): https://es.wikipedia.org/wiki/Lonchocarpus_urucu

Cubé: https://es.wikipedia.org/wiki/Lonchocarpus_utilis

Diablo fuerte: <http://www.reocities.com/Eureka/vault/9481/DiabloFuerte.html>

Dique seco: http://es.wikipedia.org/wiki/Dique_seco

Dok: <http://leccos.com/index.php/clanky/dok>

Ekonomická přidaná hodnota:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomick%C3%A1_p%C5%99idan%C3%A1_hodnota

El cultivo de arroz: http://agroaldia.minag.gob.pe/biblioteca/download/pdf/manuales-boletines/arroz/arroz_en_barrizal.pdf

Felic Denegri Luna: https://es.wikipedia.org/wiki/F%C3%A9lix_Denegri_Luna

Fiambre: <http://es.wikipedia.org/wiki/Fiambre>

Floating dock: http://en.wikipedia.org/wiki/Floating_dock_%28impounded%29

Gramíneas (lipnicovité): <http://es.wikipedia.org/wiki/Poaceae>

Guáno: <http://oro.home.xs4all.nl/ultramarine/fidalmar2001/10-importancia.html>

Guayaquil: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Guayaquil>

Hidrocarburos:
http://antiguo.minenergia.cl/minwww/opencms/14_portal_informacion/la_energia/Hidrocarburos.html

Holding: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Holding>

http://datateca.unad.edu.co/contenidos/356010/MODULO%20REGULACION%20BALANCE%20HIDRICO/leccin_18_riego_por_gravedad.html

Hualtaco: <http://cronicascajamarca.blogspot.com/2010/10/el-hualtaco-un-arbol-quisquilloso.html>

Humboldtův proud: http://cs.wikipedia.org/wiki/Peru%C3%A1nsk%C3%BD_proud

Champi: http://www.am-sur.com/am-sur/peru/Ica/Cabrera_mensaje-piedras/ESP/05-05-instrumentos-y-tumi-c-ciclo-fem.html

Ilo: <https://es.wikipedia.org/wiki/Ilo>

Internetová jazyková příručka: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Kečua: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Ke%C4%8Du%C3%A1n%C5%A1tina>

Kontinentální šelf:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Kontinent%C3%A1ln%C3%AD_%C5%A1elf

La broca: <http://academic.uprm.edu/mmonroig/id34.htm>

La broca: http://es.wikipedia.org/wiki/Hypothenemus_hampeii

La ley en minería: http://es.wikipedia.org/wiki/Ley_%28miner%C3%ADa%29

La Oroya: https://es.wikipedia.org/wiki/La_Oroya

La roya amarilla: http://www.rpp.com.pe/2013-08-21-que-es-la-roya-amarilla-la-plaga-que-afecta-a-los-cultivos-de-cafe-noticia_623987.html

Lipnicovité: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Lipnicovit%C3%A9>

Los barrizales de arroz:
http://www.google.cz/search?q=las+pozas+de+arroz&biw=1366&bih=641&source=lnms&sa=X&ei=-JM_VdWMO_aLsQTKr4HACQ&ved=0CAYQ_AUoAA&dpr=1#q=los+barrizales+de+arroz

Los concentrados de minerales:
<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=concentrados%20miner%C3%ADa&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.exploradores.org.pe>

[%2Fpdf2.php%3Furl%3Dpdf%2F687%2FInforme-Quincenal-Mineria-Como-se-calcula-el-valor-de-los-concentrados-de-minerales.pdf&ei=QHJaVcrwGNffsASF6IPwDw&usg=AFQjCNG4DtN5o_Oze-8hry_hyMSEn2GnBQ&bvm=bv.93564037,d.cWc](#)

Machete: <http://eol.org/pages/205035/overview>

Machete: <http://www.aquatab.net/system/species/8817/>

Machete: <http://www.biolib.cz/cz/taxon/id141068/>

Machete:

<http://www.discoverlife.org/mp/20q?search=Ethmidium+maculatum&guide=SFTEP&l=spanish>

Machete: <http://www.viarural.com.pe/alimentos/pescados-y-mariscos/machete/machete.htm>

Makrelovití: <http://www.biolib.cz/cz/taxonsubtaxa/id43431/>

Marcona: <https://es.wikipedia.org/wiki/Marcona>

Marina de Guerra del Perú:

http://es.wikipedia.org/wiki/Marina_de_Guerra_del_Per%C3%BA

Nectandra longifolia, Laurus longifolia:

<http://databaze.dendrologie.cz/index.php?menu=5&id=33506>

Nohoplod: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Nohoplod>

O autorovi: http://www.americanismo.es/latinoamericanista-RUBIO_ROMERO_Patricio-504.html

O autorovi: <http://www.ind.utfsm.cl/www/index.php/es/home/1221-docente-invitado-de-la-universidad-de-barcelona-patricio-rubio-romero-hay-un-convenio-de-la-universidad-santa-maria-para-que-sus-alumnos-vayan-a-barcelona->

O autorovi: <http://www.ub.edu/geofis/ca/geografia-fisica/>

Ojé: http://www.peruecologico.com.pe/med_oje.htm

Oreja de elefante: http://es.wikipedia.org/wiki/Enterolobium_cyclocarpum

Oreja de león: <http://fichas.infojardin.com/arbustos/leonotis-leonurus-oreja-de-leon.htm>

Palmito: <http://www.monografias.com/trabajos34/demanda-palmito/demanda-palmito.shtml#quees>

Pásmo Puna: <https://es.wikipedia.org/wiki/Puna>

Pásmo Quechua: https://cs.wikipedia.org/wiki/Quechua_%28z%C3%B3na%29

Pásmo Suni: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Suni>

Pastos duros: <http://es.slideshare.net/hams1907/pastos-y-forrajes>

Pedro de la Gasca: https://es.wikipedia.org/wiki/Pedro_de_la_Gasca

Peru: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Peru>

Peru: <http://es.wikipedia.org/wiki/Per%C3%BA>

Pěstování rýže: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cislocianku=2006101601>

Polopouštní podnebí: http://cs.wikipedia.org/wiki/Semiaridn%C3%AD_podneb%C3%AD

Quina (cascatilla): http://es.wikipedia.org/wiki/Cinchona_officinalis

Quina: <http://www.telegrafo.com.ec/regionales/regional-sur/item/la-quina-o-cascarilla-la-olvidada-planta-nacional.html>

Refinería Talara: <http://www.petroperu.com.pe/portalweb/Main.asp?Seccion=55>

Remorkér: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Remork%C3%A9r>

Riego por gravedad, riego por inundación:

Riego por gravedad:

<http://www.magrama.gob.es/es/ministerio/servicios/informacion/plataforma-de-conocimiento-para-el-medio-rural-y-pesquero/observatorio-de-tecnologias-probadas/material-de-riego/riego-gravedad.aspx>

Ruda: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ruda>

San Marcos: <http://www.celysvet.cz/mesto.php?n=San%20Marcos&p=54615>

Scombridae (makrelovití): <http://es.wikipedia.org/wiki/Scombridae>

Selva alta o ceja de selva:

http://es.wikipedia.org/wiki/Selva_alta#Selva_alta_o_ceja_de_selva

Servicios Industriales de la Marina:

http://es.wikipedia.org/wiki/Servicios_Industriales_de_la_Marina

Skloňování španělských jmen: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6111>

Skloňování španělských jmen: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Slovník: <http://lema.rae.es/drae/>

Spot, spotový trh: <http://cz.saxobank.com/support/slovník-pojmu/spot-a-spotovy-trh>

Statistiky: <http://www.inei.gob.pe/>

Statistiky: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html>

Stěhovavé zemědělství: http://geography.upol.cz/soubory/lide/fnukal/GZEM_1.pdf

Suelos aluviales: <http://es.wikipedia.org/wiki/Aluviales>

Suelos forestales: <http://www.infojardin.net/glosario/suelo/suelos-forestales.htm>

Tara: http://es.wikipedia.org/wiki/Caesalpinia_spinosa

Tornillo: http://es.wikipedia.org/wiki/Cedrelinga_cateniformis

Tumbaga, champi: http://www.geocities.ws/mineria_region/mineria_tiempo.htm

Tumbaga: <http://es.wikipedia.org/wiki/Tumbaga>

Tumbaga: <http://palabraria.blogspot.cz/2008/12/tumbaga.html>

Tumbaga: <http://www.banrepcultural.org/node/26042>

Tumbaga: <http://www.schlenk.com/index.php?id=111&L=2>

Ulcumano: <http://www.buenastareas.com/ensayos/Ulcumano/52234889.html>

Zavlažování: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Zavla%C5%BEov%C3%A1n%C3%AD>

Zavlažování: <http://es.slideshare.net/zuxana8a/riego-por-gravedad>

Zavlažování:

http://www.euroresidentes.com/jardineria/sistemas_de_riego/riego/riego_por_inundacion.htm

Zavlažování:

<http://www.fagro.edu.uy/~hidrologia/riego/RIEGO%20POR%20SUPERFICIE.pdf>

Zavlažování: https://es.wikipedia.org/wiki/T%C3%A9cnicas_de_regad%C3%ADo

Zemědělská reforma: <http://diariocorreo.pe/economia/la-reforma-agraria-empobrecio-a-los-campesinos-y-al-agro-peruano-252797/>

Zemědělská reforma: <http://perueconomico.com/ediciones/27/articulos/279>

Zemědělská reforma: https://es.wikipedia.org/wiki/Reforma_agraria_peruana

Příloha (výchozí text)